

יצא לאור ע"י מערכת לשון קדשו

כל הזכויות שמורות ואיסור השגת גבול ידוע © Copyright

צו מנדב זיין רופט: 1-718-388-5519 | אויטאמאטיש דורך קרעדיט קארד: #1700 845-366-2793

43 מינוט מתוך 70 קלאָר ★ ★ ★ ★

לשון קדשו - קונטרס שב (חלק א)

ברוקלין: 718-298-4641
ארץ ישראל: 072-3333419
7-9-2-1-12#

ארץ ישראל: 072-3275205
ענגלאנד: 0330-350-3110
פעקס: 718-650-2970

לשון קדשו:
929-522-1515

דרוק 1 דערנאך 320 פאר די רעקארדינג פון די וואך. פאר הערות דרוק 3

• ברכת מזל טוב •

הר"ר **הילל שלמה דייטש** הי"ו
לנישואי בנו החתן **יודא מרדכי נ"י** - עב"ג בת
הר"ר **יואל פערענץ** הי"ו

הר"ר **יצחק שלמה וויינשטאק** הי"ו
לנישואי בנו החתן **יעקב נ"י** - עב"ג בת
הר"ר **מאיר פריעדמאן** הי"ו (כ"ר משה קלמן)

• זיהם יעלו לזכרון •

הרה"ח משרידי דור הישן, ירא ושלם, נקי כפים,
לא מחזיק שיבותא לנפשיה, תלמיד נאמן מרבינו הק' ז"ע
מעיר סאטמאר
רבי חיים אריה ז"ל קארפען
ב"ר **יצחק ז"ל**
נפטר י"ז טבת תשפ"ב

הרב החסיד ירא חמא, עסק בתורה ביגיעה ובשקידה,
שפך דמעות בעמדו בתפלה, ועסק בצרכי ציבור באמונה,
דבריו הק' של רביה"ק ז"ע היו נר לרגלו
רבי ברוך יהודא ז"ל לעפקאוויטש
בן רבי **צבי ז"ל**
נפטר עשרה בטבת תשע"ד

הרה"ח היקר באנשים, ירא ושלם
קנה שם טוב בנועם מידותיו
רבי ישעי' ז"ל הארטמאן
ב"ר **נדל' ז"ל הי"ד**
נפטר י"ב טבת תשע"ו

הרה"ח הישיש, הרביץ תורה ברכים קרוב ליוכל שנים,
תלמיד מובהק להגה"ק בעל אמרי יהודא מסעקעלהיד זצ"ל
רבי אליעזר דוב ז"ל דייטש
ב"ר **יעקב ז"ל** - נפטר ט"ז טבת תשס"ח
זוגתו מרת **לאה** ע"ה בן הרה"ג רבי יהודה ז"ל
נפמרה ד' אדר א' תשע"ט

האשה החשובה והצנועה, מפורסמת כמעשיה הטובים
ובמרותיה הישרות, טרחה רבות במצות כיבוד אב ואם
מרת **יוטא** ע"ה ב"ר **זאב לאנדא** ז"ל מירענבערג
אשת הרה"ח ר' **שלום יוסף הכהן גראם** ז"ל
נפמרה י"א טבת תשנ"ז

הרה"ח התגבר כארי באשמורת הבוקר, עסק בתורה בהתמדה
רבה, מתלמידי רביה"ק ז"ע ודבק בספריו הק' ובלשון קדשו
רבי משה חיים ז"ל שטעמל
נפטר י"ז טבת תשפ"ג
ולע"נ אביו רבי **אברהם יוסף ב"ר ארי' אשר** ז"ל
נפטר י"א טבת תשנ"א

האשה החשובה מרת
יענטל רבורה ע"ה
בראווער
ב"ר **יהודה הכהן** ז"ל
ראוענבערג
נפמרה י"א טבת תשע"ח

הרה"ח רבי
זאב דוב ז"ל
לעבאוויטש
ב"ר **משה** ז"ל
נפטר י"ג טבת תשנ"ז

הרה"ח רבי
משה אפרים
ב"ר **ארי' ז"ל**
הערשקאוויטש

א

קושיזות ודקדוקים בפסוק וַיְחִי יַעֲקֹב

קושיא א

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה, וַיְהִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַי חַיָּיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמָאתַי שָׁנָה.

ב

למה נזכר כאן לשון וַיְחִי יַעֲקֹב, דייקא על ה'ז' שנה שהיה במצרים, והלא גם בשאר שניו שיך לשון זה

א) מ'פרעגט די קש'יא, [על אומר] וַיְחִי יַעֲקֹב, פֶּאָרוואָס רעכנט ער אויס וואו ער האָט געלעבט 'אין מִצְרַיִם', בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, [אין] ער רעכנט נישט אויס וואו ער האָט געלעבט אין אַנדערע פֿלעצער, נאָר אין מִצְרַיִם וואו ער האָט געלעבט, רעכנט ער עקסטער דאָס חַיִּוּת אין מִצְרַיִם, [ועל זה הוא שנאמר] וַיְחִי יַעֲקֹב.

ג

דאָס פֿשטות [איז דער פֿשט] ווי זיי זאָגן [אין] 'וַיְחִי יַעֲקֹב', [אז] 'דעס' איז יָמֵי שְׁלוֹה געווען, אַזוי טייטשן זיי דאָך'.

ד

נאָר קודם [בפשטות יש להבין הכוונה אין דעם] וואָס ס'שטייט 'וַיְחִי'.
[דהלא דעם] וואָס יעקב אבינו איז געווען חי [כפשוטו], דאָס איז דאָך געווען אייביג.
[ואם הכוונה אַזוי ווי] ס'שטייט 'וַיְחִי רִוַח אַבְיָהֶם' (מה, כז), נאָך יוֹסֵף'ן [לאחר ששמע כי עוד יוסף חי. ופירש רש"י שחזרה עליו] שְׁכִינָה שְׁפִירְשָׁה מִמֶּנּוּ, וועגן דעם צַעַר. [ונמצא שחיות זה לא היה אצלו תמיד ממש].
[אמנם גם לפירוש זה אכתי יוקשה, דהלא] אָבֵעֶר 'פֶּאָר' די כ"ב שָׁנִים [שפירש ממנו יוסף], איז ער דאָך אַודאי געווען [בבחינת חי], איז דאָך 'אַלץ' דאָס געווען, ס'איז געווען ביים אים הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה, און דער 'וַיְחִי רִוַח אַבְיָהֶם'.
[ואם כן בכל אופן צריך ביאור] וואָס פֿונקט דאָ רעכנט ער אויס נאָר די שְׁבַע עֶשְׂרֵה שָׁנָה אין מִצְרַיִם [אז ס'איז] 'וַיְחִי יַעֲקֹב'.

* באור החיים הק' (מז, כח): וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וגו'. צריך לדעת למה הוצרך לומר מה שחיה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם. ועוד קשה, לא היה צריך לומר אלא ויהי ימי יעקב וגו' קמ"ז וגו', ואני יודע לפי החשבון כי י"ז שנה חיה בארץ מצרים, למה שקדם בהודעה בפרשת ויגש, דכתיב (מז, ט) שְׁנַי מִגֹּרֵי שְׁלֹשִׁים וּמָאתַי שָׁנָה. עוד למה הוצרך לומר שְׁנַי חַיָּיו, ולא הספיק לומר וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב. ◦ ואולי כי לצד שכל ימי יעקב לא נח ולא שקט, כי משולד נולד שטנו, ועדיין לא שקעה שמשו עמד לבן, ואלה מוסיף לרע לו, ואחריו הוקם צל צערה של דינה, ועוד לו ויבא רוגז אבידת יוסף, הוא שאמר הכתוב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֶשְׂרֵה, אלו היו חייו ולא קודם. וסמך לזה אומר וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַי חַיָּיו, לרמוז שהן הנה היו ימיו שהיה לו בהם חיות, והוא אומר וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב, פירוש אותם י"ז שנה, שני חייו, פירוש שהיה לו בהם חיים, ונמשכת ימי יעקב עם מה שלמטה ממנה, יָמֵי יַעֲקֹב וגו' שְׁבַע וגו'.

עוד ירצה על דרך אומרם ז"ל (תנא דבי אליהו, פרק ה) כל מי שסוף ימיו בטובה, כאילו כל ימיו בטובה, והוא טעם וַיְחִי רִוַח אַבְיָהֶם וַיְחִי יָמֵי יַעֲקֹב מֵאֵד (איוב, ח, ז), גם אומר (קהלת, ז, ח) טוב אַחֲרֵית דְּכָר וגו'. והוא אומר וַיְחִי יַעֲקֹב חיים של שלוה, בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, בזה היה בעיניו שהיו יָמֵי יַעֲקֹב שְׁנַי חַיָּיו, פירוש שנים של חיים כל ימיו, שהם ז' שנים וגו'. וטעם אומר וַיְחִי לשון צַעַר (מגילה י, ג), יכול לומר שהגם שהיו ימיו בצער, אע"פ כן חזרו בעיניו להיות כולם של חיים.

ב ברש"י ויגש (מה, כז): וַיְחִי רִוַח יַעֲקֹב. שרתה עליו שכינה שפירשה ממנו.

ה

קושיא ב

ב' פשטים שברש"י במעם הסתימה שבפרשה זו, כתבר רש"י לפי שכשנפטר יעקב נסתמו עיניהם ולכם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם

רש"י זאגט^א, למה פרשה זו סתומה, לפי שפשטות יעקב נסתמו עיניהם ולכם של ישראל, מצרת השעבוד, שהתחילו לשעבדם.

און אזוי אין מדרש^ב שטייט בקיצור^ה, [און] אין ילקוט^ג, פשטת יעקב התחיל השעבוד.

ו

ויש להבין האך יתיישב זו עם שאר הומנים שאמרו חכו"ל בענין התחלת השעבוד, שלא התחיל

השעבוד כל זמן שהיה א' מן השבטים קיים, או א' מן השבעים נפש קיים, ובפרט כל זמן שיוסף היה חי

(ב) לכאורה איז הפלא ופלא, פרגען דאך שוין אלע מפרשים, ווי קען דאס זיין [שמשמת יעקב נסתמו עיניהם מצרת השעבוד, והלא] ס'איז דא פמה זמנים [אחרים מתי התחיל השעבוד].

ס'שטייט דאך^ד [אז] ווילאנג יוסף הצדיק איז געווען [בעולם] האט דאס נישט געקענט זיין [השעבוד. אזוי] שטייט אין די אנדערע וואַכעדיגע סדרה [בפרשת שמות, במדרש רבה].

ז

און נאך שטייט^ה, [אז] ווילאנג ס'איז געווען אחד מן השבטים קיים.

[און] איינער פון די שבטים נפש ווילאנג זיי זענען געווען אויף דעם עולם, שטייט אפילו^ו. [שהרין] דאס ערשטע [פני' מתחילה, שטייט] (שמות א, ו) וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, און דערנאך שטייט הערשט (שם, ט) ויאמר אל עמו. [וויל] ביז דעמאלטס איז נאכנישט געווען דער שעבוד אויף זיי.

[און] ס'שטייט אין מדרש^ה [אז] ווילאנג לוי האט געלעבט, ער איז שוין געווען דער לעצטער פון די שבטים האט ער מער מאַרין ימים געווען. [און] ווילאנג זיי זענען געווען אויף דעם עולם, איז נישט געווען קיין שעבוד.

^א ברש"י (מו, כח): ויחי יעקב. למה פרשה זו סתומה, לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולכם של ישראל, מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. ׀ דבר אחר, שביקש לגלות את הקץ לבניו, ונסתם ממנו.

^ב בבראשית רבה (צו, א): ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה מכל הפרשיות של תורה, אלא כיון שנפטר אבינו יעקב התחילה שעבוד מצרים על ישראל. דבר אחר וכו'.

^ג שלא נזכר שם הלשון שנסתמו עינים ולכם של ישראל.

^ד בילקוט שמעוני (ירוש פרשתן, רמז קנד): למה פרשה זאת סתומה מכל פרשה שבתורה, אלא כיון שנפטר יעקב אבינו התחיל השעבוד. דבר אחר וכו'.

^ה בשמות רבה (א, ד): [ואלה שמות בני ישראל] הקאים מצרימה (שמות א, א). וכי היום באים, והלא ימים רבים היו להם שבאו למצרים. אלא כל זמן שיוסף היה קיים, לא היה להם משוי של מצריים, מת יוסף נתנו עליהם משוי, לפיכך כתיב 'הקאים', כאילו אותו יום נכנסו למצרים.

^ו בסדר עולם (פרק א): יוסף מת בן ק"י שנה, אין לך בכל השבטים שקצר ימים פחות מיוסף, ואין לך בכל השבטים שהאריך ימים יותר מלוי, וכל זמן שהיה לוי קיים לא נשתעבדו ישראל למצרים, שנאמר (שמות א, ו-ח) וימת יוסף וכל אחיו וינקם מלך חדש וגו', ומשמת לוי התחילו המצרים לשעבדם.

וברש"י וראו (ו, טו): ושני חיי לוי וגו'. למה נמנו שנותיו של לוי, להודיע כמה ימי השעבוד, שכל זמן שאחד מן השבטים קיים לא היה שעבוד, שנאמר וימת יוסף וכל אחיו, ואחר כך וינקם מלך חדש, ולוי האריך ימים על כולם.

^ז בשמות רבה (ח, ט): וימת יוסף וכל אחיו וכל הדור ההוא, ללמדך שכל זמן שהיה אחד מהם קיים, מאותן שירדו למצרים, לא שעבדו המצרים בישראל.

ח

איבערהויפט (כל זמן שיוסף הצדיק היה בחיים, הרין) יוסף הצדיק איז דאך געווען טאקע מ'לך אויך, (והוא אמר לאחיו) אַנְכִי אֶכְלָפֶל אֶתְכֶם וְאֶת טַפְכֶם, (ואם כן) ווי האָט מען געקענט מ'שעבד זיין מיט זיי.
(ואם כן צריך ביאור מה שאמרו כי 'משמת יעקב' נסתמו עיניהם ולבם מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם).

ט

קושיא ג

גם יש להבין דיוק הלשון נסתמו 'עֵינֵיהֶם וְלִבָּם' דייקא
(ג) און וואָס איז דאָס ל'שון נסתמו 'עֵינֵיהֶם וְלִבָּם' (דייקא), מצרת השעבוד.

י

קושיא ד

ועוד קשה דאם הסתימה רומז על הזמן שנסתלק יעקב, אם כן למה הועמד הסתימה דייקא אצל הפסוק 'ויחי' יעקב, ולא במקום דמיירי הכתוב מענין הסתלקות יעקב

(ד) (נאך) איז דאָ קשה אַ גרויסע קשׂיא.

אַז דעס איז וועגן דעם, אַז די 'סתומה' איז ווייל מ'ת יעקב, איז נסתמו עֵינֵיהֶם וְלִבָּם מצרת השעבוד. אַז 'דאָס' איז עס, האָט דאָך עס געדארפט שטיין (רמז הסתימה) ביים הסתלקות פון יעקב אבינו, (וכגון) וואו ס'שטייט וַיָּגֹעַ וַיֵּאָסֶף אֶל עַמּוּ (מט, לג), דארטן.

אָדער וואו ער האָט געזאָגט האָספו ואַגידה לָכֶם אַת אֲשֶׁר יִקְרָא אֶתְכֶם בְּאַחֲרֵית הַיָּמִים (שם, א), ווען ער האָט זיי מצוה געווען, ער האָט זיי גערופן לְצוֹת אֶת בְּנָיו, וואו ער האָט זיי אָנגעהויבן מצוה צו זיין, די לעצטע ברכות פאַרן הסתלקות, דארטן האָט געדארפט שטיין (די 'סתומה').

צום סוף שטעלט מען אַנידער די 'סתומה' גאָר ביים וַיָּחִי יַעֲקֹב. די גאַנצע סתומה איז וועגן 'מת' יעקב, און מ'שטעלט עס אַראָפּ ביים 'ויחי' יעקב.

כב

קושיות ודקדוקים בפרשת האספו ואגידה לָכֶם

כט

קושיא י

במרדש, יעקב אמר לראובן איני מרחקך ואיני מקרבך, עד שיבוא משה. וצריך ביאור.

דאָס ענין דערפון לאָמיר זען.

(י) ס'שטייט אין מדרש, כשבא יעקב לברך את ראובן, אָמר איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבוא משה. כיון שבא משה, אמר יחי ראובן ואל ימות (ברכה לג, ו).
(וצריך ביאור להבין כוונת אומרו איני מקרבך ואיני מרחקך 'עד שיבוא משה').

'בבראשית רבה (צח, ד): ראובן בכרי אָתָה וכו'. רבנן אמרי, איני לא מרחקך ולא מקרבך, אלא הרי אני תולה אותך ברפיון עד שיבא משה שכתוב בו (יתרו יט, ג) ומשה עָלָה אֶל הָאֱלֹקִים, מה שדעתו רואה לעשות בך עושה. כיון שבא משה, התחיל מקרבו, יחי ראובן.

ל

דברי התעוררות לימי השוכבי"ם

והזכרת ענין גלות ונאות מצרים לעורר זמן הקריאה

נאָר ס'איז דאָך ידוע, ס'קומען דאָך די טעג, קומען דאָך די ימי השוכבי"ם, ס'קומען די ימי השוכבי"ם וואָס ס'איז מסוגל אויף תיקון חטא הידוע. מ'קום מיר אריין אין די טעג.

ס'איז דאָך ידוע, מ'קום מיר דאָ אין די טעג פון [פרשת] שְׁמוֹת, די טעג [שקורין בהם] פון טומאת מצרים, פון גלות מצרים.

לא

און דער אַמת זעט אויס, אַז דאָס איז געווען טאַקע דאָס שווערסטע גלות אין מצרים, אין דער' מדה.

לב

אזוי ווי ס'שטייט אין ישמח משה^א [על הפסוק] וַעֲתָה לֹא אַתָּם שְׁלַחְתֶּם אֹתִי הַנְּהַ וְגו' כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם, וַיִּשְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְשׁוֹם לְכֶם שְׂאֵרִית בְּאַרְץ וְלַהֲחִיּוֹת לְכֶם לְפִלִיטָה גְדֹלָה [ויגש מה, ה-ח].

שטייט אין ישמח משה [לפרש אלו הפסוקים, דהנה] ס'איז מבואר אין זוהר הקדוש^ב אַז פֿאַר קַבְּלַת הַתּוֹרָה הָאֵט דער בורא כֵּל עוֹלָמִים געקוקט אויף אידן, הָאֵט ער געזען זיי זענען נישט מעורב [עם המצריים, רקן] 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' עֲאֵלוּ 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' נִפְקוּ^ג, זיי זענען נישט מעורב מיט די מצריים, זיי זענען נישט מעורב, הָאֵט ער געזען אַז זיי הָאָבֶן זיך אָפּגעהיטן, איבערדעם הָאָבֶן זיי געקאַנט צוקומען צו קַבְּלַת הַתּוֹרָה.

לג

ברענגט ער [בישמח משה], ס'איז ידוע - זאָגט ער - אַז אַ שׁוֹמֵר הַבְּרִית ווערט אָנגערופן חֵי עֲלָמִין^ד, בְּחִינַת 'חי'.

^א בישמח משה פרשת ויגש: כִּי לְמַחֲיָה שְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם, כִּי זֶה שְׁנֵתִים הִרְעֵב וְגו', וַיִּשְׁלַחְנִי אֲלֵיכֶם לְפָנֵיכֶם לְהַחֲיּוֹת לְכֶם לְפִלִיטָה גְדֹלָה. הא דכפל הענין, ושינה הלשון, נראה לי על פי המבואר בזהר הק' פרשת יתרו (ח-ט) דבשעת מתן תורה פקד ה' את כל עמו, וראה דכלהון בני מהימנותא בני קשוט, אין בהם אחד שנוגד בפסול, ולכך נתן להם התורה הקדושה. ◦ והנה באמת זה דבר פלא, שיהיה עם רב גדורים כל כך בעריות, בארץ שטופי זימה ארץ טמאה ומזוהם, ערות הארץ, ובלא תורה. ומבואר במדרש, דבזכות יוסף שעמד בנסיון, נגדרו כל ישראל בעריות. ואם כן הוא היסוד והגורם לנתינת התורה, כנ"ל בזהר. ◦ וידוע דיסוד נקרא חי ע'למין, והשומר הברית נקרא חי, ועל כן יעקב אבינו לא מת, והבן. ◦ ועל פי זה מבואר, כי בפעם הראשון אמר פי למחיה שלחני כפשוטו, כִּי זֶה שְׁנֵתִים הִרְעֵב וְגו'. ואחר כך אמר ולהחיות לכם, רצה לומר שתהיו חיים דהיינו שומרי הברית קודש יסוד חי ע'למין, לְפִלִיטָה גְדֹלָה, כדי שתוכלו לקבל התורה, והבן.

^ב בזהר הק' פרשת יתרו (ח-ט): בְּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי וְגו' (יתרו ט, א). פֿרִשְׁתָּא דא בהאי קרא אוקמוה ליה לְעִילָא. תאני רבי חייא, בההוא זמנא דמטא ישראל לטורא דסיני, כניש להו קודשא בריך הוא לזרעין דישראל, ואשגח ליה בכלהו, ולא אשכח בכלהו זרעא דישראל פסלו, אלא כלהו זרעא קדישא, כלהו בני קשוט. בההוא זמנא אמר קודשא בריך הוא למשה, השתא אנא בעי למייהב אורייתא לישראל, משיך להו ברחימותא דאבהן, ברחימותא דרחימנא להו, ובאתון דעבדית להו, ואת הוי לי שלוחא ואתיב מלין אלין.

^ג כן הוא הלשון בזהר הק' פרשת שמות (דף ג.א). והבוא האלן בהערה כ.

^ד כן הוא לשון הזהר הק' בכמה מקומות על דרגא דמדת יסוד צדיק, דהוא חי ע'למין. וכן מבואר שם בכ"מ דהנוטר ברית נקרא חי, ומהם בזהר הק' ויגש (ריא). וז"ל: [ויאמר] ישראל אל יוסף אמותה הפעם אחרי יאומי את פניך [כי עודף חי, דאתקיימת ברזא דברית קדישא, דאקרי חי העולמים, ובגין כך כי עודף חי. ועל דא בקדמיתא אמר רב עוד יוסף בני חי, דאצטריך למיקם ברזא דחי, וקא אתמר.

איבערדעם איז יעקב אבינו וואָס ער איז געווען דער רעכטער נוטר הַבְּרִית, איז געווען יַעֲקֹב אַבְיָנוּ לֹא מֵת^{טו}, הָאֵט דִּי מִיתָה נִישַׁט גַּעהָאָט קִיין שְׁלִיטָה [אויף אים]. פֿון דעם זעט אויס אַז ער איז געווען טאַקע אַ בַּחֲיִנַת [חי], ער ווערט אָנגערופֿן חֵי.

לד

און אַזוי ווידער, דעס וואָס אידן זענען געווען נגדר פֿון עַרְיוֹת אין מַצְרַיִם, איז געווען [דורך דער] דער פֿח פֿון יוֹסֵף הַצַּדִּיק. דאָס איז אויך מְבוֹאָר אין מדרש רבה^{טז}, יוֹסֵף הַצַּדִּיק גָּדַר עַצְמוֹ מִן הַעַרְיוֹת, וּבְזִכּוֹתוֹ נִגְדָרוּ פּוֹלֵן מִן הַעַרְיוֹת, [דורך] דעם פֿח [הקדושה] וואָס 'ער' הָאֵט אַראָפֿגעלייגט. איבערדעם הָאֵט מען אויף אים אַרױפֿגעלייגט די נְסִיוֹנוֹת אין 'דער' מִדָּה, [כדי] ער זאָל הָאָבֵן אַן עֲבוּדָה [בוה, און] אַזוי איז ער דאָך געווען בְּתַכְלִית הַקְּדוּשָׁה. הָאֵט מען אַרױפֿגעלייגט די נְסִיוֹנוֹת, דעם נְסִיוֹן [של יוסף הצדיק], אַז מיט דער עֲבוּדָה, דאָס הָאֵט געהָאָט הַשְּׁפָעָה, ס'הָאָט מִשְׁפִּיעַ געווען אַז דער פֿלל יִשְׂרָאֵל זענען [אויך] געווען נגדר מִן הַעַרְיוֹת.

לה

איבערדעם זאָגט ער, יוֹסֵף הַצַּדִּיק איז געקומען פֿריער קיין מַצְרַיִם, הָאֵט געמוזט די אַלע זאָכן געשען, [און] דורכדעם זענען אידן געבליבן אָפֿגעהיטן פֿון עַרְיוֹת, און מ'הָאָט געקאַנט צוקומען צו קַבְּלַת הַתּוֹרָה. איבערדעם הָאָט ער [יוסף] געזאָגט פֿי לְמַחְיָה, צו בַּחֲיִנַת חֵי. [ווייל] אַ נוטר הַבְּרִית הייסט חֵי, אַזוי רופֿן דאָך אָן די חַכְמֵי אַמֶּת^{טז}, מסתמא איז אַזוי בְּשִׁרְשָׁן שֶׁל דְּבָרִים [למעלה].

זאָגט דער ישמח משה [דזה שאמר] פֿי לְמַחְיָה [שְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לַפְּנִיכֶם, היינו כפשוטו, ושוב הוסיף ואמר] וַיִּשְׁלַחְנֵי אֱלֹקִים לַפְּנִיכֶם לְשׁוּם לְכֶם שְׂאִרִית בְּאַרְץ יוֹלְהַחַיּוֹת לְכֶם, מִזְּאֵל בְּלִיבֵן בְּפַחֲיַת חֵי, [דהיינו] זיי זאלן בלייבן נוטרי בְּרִית. [און] דעס וועט ברענגען לְפִלְטָה 'גְּדוּלָה', דאָס מיינט מען קַבְּלַת הַתּוֹרָה. [ווי] ס'שטייט^{טז} [דמה שנאמר] וּמִי גוֹי 'גְּדוּל' [ואתחנן ד, ח] איז דאָך ביי מִתֵּן תּוֹרָה. לְפִלְטָה 'גְּדוּלָה', עטס וועטס צוקומען צו מִתֵּן תּוֹרָה^{טז}.

[ווייל] ווען נישט דעס וואָס יוֹסֵף הַצַּדִּיק איז גיווען געווען פֿריער [במצרים], העט מען נישט גיווען געקאַנט צוקומען צו קַבְּלַת הַתּוֹרָה.

^{טו} כמבואר בגמרא תענית (ה:), עיי"ש.

^{טז} בויקרא רבה (לב, ה): גַן נְעוּל אַחֲתֵי כֹלָה גַל נְעוּל מַעֲנֵן חֲתוּם (שיר השירים ד, יב) וכו'. אמר רבי פנחס בשם ר' חייא בר אבא בר אבא אמר, שרה אמנו ירדה למצרים וגדרה עצמה מן הערוה, ונגדרו כל הנשים בזכותה, יוסף ירד למצרים וגדר עצמו מן הערוה, ונגדרו ישראל בזכותו. אמר רבי חייא בר אבא, כדאי היה גידור ערוה בעצמו שנגאלו ישראל על ידו.

^{טז} במדבר רבה (יא, ב): וְאַעֲשֶׂה לְגוֹי גְּדוּל (לך יב, ב). אמר אברהם לפניו, רבש"ע מנח לא העמדת ע' אומות, אמר לו אותה אומה שכתוב בה [ואתחנן ד, ח] פֿי מִי גוֹי גְּדוּל, אני מעמידה ממך. אמר רבי פנחס הכהן בר חמא, אימתי עשה הקב"ה אברהם לגוי גדול, כשיצאו ישראל ממצרים ובאו לסניו וקבלו את התורה והגיעו לארץ ישראל, הביט בהם משה ואמר הרי הן עשירים כשם שהבטיח הקב"ה לזקן, שנאמר (שם, ח) וּמִי 'אֹי גְּדוּל'. דבר אחר לגוי גדול, שאתן לבניך את התורה, וממנה יקראו גוי גדול, שנאמר (שם, ט) רַק עַם חָסֵם נִבְחַן 'הַגּוֹי הַגְּדוּל' הַזֶּה.

^{טז} הוא הוספת ביאור על דברי הישמח משה שכתב בקצרה כי לפליטה גדלה רומז על קבלת התורה.

לו

[ונמצא] איז 'דאָס' געווען דער מקור פון קבלת התורה, און דער גאנצער עמידת העולם^ט.

קומט אויס, אז די גאנצע וועלט שטייט אויף דעם וואָס יוסף הצדיק איז געקומען פריער קיין מצרים, [ווייל] מיט זיין כח האָט ער געהאַט אן השפעה אויפן כּלל ישראל און מ'איז [דורכדעם] געקומען צו קבלת התורה.

לז

[ועל התורה נאמר] **כי הם 'חיינו'** (ברכת אהבת עולם דעריבתי), מיט דעם איז מען [אויך נקרא] **בחינת חי, אז מ'האלט זיך אין די תורה הקדושה.**

לח

איבערדעם בעונינו הרבים אין די לעצטע דורות, ווי גרויס די נסיונות זענען טאקע אין 'די' בחינה, דארף מען דאָך נישט אויסצורעכענען.

איבערדעם היצטערט [בימי השוכבי"ם, הזמן מסוגל לתיקון זה], אין 'די' צייטן [כשקורין בתורה אז] מ'איז געווען אין מצרים, און זיי האָבן געהאַט די גרויסע נסיונות, [אין] ערנות האָרץ, דער גרעסטער מקום טומאה וואָס ס'איז געווען [בעולם, און] פונדעסטוועגן דער בורא כּל עולמים האָט געהאַלפן אז זיי זענען 'דאָך' געבליבן אָפּגעהיטן און פאַרצוימט, און מ'האָט זיך נישט אויסגעמישט קיינער [עם המצריים].

לט

אזוי ווי אין זוהר הקדוש² שטייט נאָך מער, ווי ווייט זיי זענען געווען גְדוּרִים אין דעם ענין, קיינער האָט נישט עובר געווען חלילה, ס'איז נישט געווען קיין איינציגער זאָל עובר זיין אויפן איסור נדה, אָדער כדומה חס וְשָׁלוֹם [באיסור] תַּעֲרוֹבֶת [עם המצריים].

[כאָטש] ס'איז נאָך גאָר געווען פאַר מתן תורה, [און] ס'איז נאָך ניטאמאָל אָסור געווען, פונדעסטוועגן זעט מען [אז] דער כח הטהרה האָט שולט געווען, אויפן גאנצן כּלל ישראל. ס'איז אַ גרויסער כח געווען, אַ גרויסער כח השפעה און אַ תיקון. און דורך דעם האָט מען זוכה געווען צו קבלת התורה. [וואָס] דורך דעם דערהאַלט מען זיך די אַלע זמנים, און די אַלע צייטן.

מ

[ובאמת לויט] אזוי ווי מ'איז געווען אין אַזאַ מקום טמא [במצרים], איז געווען 'זייער

^ט כמבואר בגמרא שבת (עח): מאי דכתיב (תהלים עו, ט) משמים השמעת דין ארץ יראה וְשָׁקֵטָה, אם יראה למה שקטה, ואם שקטה למה יראה. אלא בתחילה יראה, ולבסוף שקטה. ולמה יראה, כדריש לקיש, דאמר ריש לקיש מאי דכתיב (בראשית א, לא) יְהִי עֶרֶב וְיְהִי בֹקֶר יוֹם ה'שְׁשִׁי', ה"א יתירה למה לי, מלמד שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית ואמר להם, אם ישראל מקבלים התורה אתם מתקיימין, ואם לאו אני מחזיר אתכם לתורה ובוהו.

² בזוהר הק' פרשת שמות (דף ג): וְכַאֲשֶׁר אֵינוֹן יִשְׂרָאֵל, דאָף על גב דהוּ בְּגִלוּתָא דְּמִצְרַיִם, אֲסִתְמָרוּ מִכָּל הַיָּמִין תַּלְתָּא, מַנְדְּהָ, וּמִבַּת אֵל נִכְר, וּמִקְטוּל יִרְעָא וְכוּ', דאָף על גב דגְּוֹרָה אֲתַנְּוֹת (שמות א, כב) כּל הַבֵּן הַיְלִיד הַיְאֻרְהָ תִּשְׁלִיכֻהוּ, לֹא אֲשַׁחֲבַח בִּינְיָהוֹן מֵאֵן דְּקִטִּיל עֹבְרָא בְּמַעְהָא דְּאַתְתָּא, כּל שְׂכָן לְבַתָּא. וּבְכֻוֹתָא דָּא נִפְקוּ יִשְׂרָאֵל מִן גְּלוּתָא וְכוּ', דְּכַתִּיב (כא יב, מא) יִצְאוּ כָל צְבָאוֹת ה' וְגו', וְכַתִּיב (תהלים קכב, ד) שְׁבִטִי קָה עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל, עֲדוּת לְיִשְׂרָאֵל וְדָאִי, וְאֵלֶּה שְׁמוֹת 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', שְׁבִטִי 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל', דְּבַר אֵל 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' וְכוּ'. וְאֵי תִּימָא וְהָא קַתִּיב (אמרו כו, י) וְהוּא בְּן אִישׁ מִצְרַיִם, הָא וְדָאִי חַד הוּוּ וּפְרָסְמוּ קָרָא, דְּכַתִּיב (שם) וְהוּא בְּן אִישׁ מִצְרַיִם וְגו' וְשֵׁם אִמּוֹ שְׁלוּמִית בַּת דְּבָרִי. וּמִכָּל הַיָּמִין אֲסִתְמָרוּ יִשְׂרָאֵל, 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' עָאֵלוּ, 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' נִפְקוּ, הָדָא הוּא דְּכַתִּיב (שמות א, א) וְאֵלֶּה שְׁמוֹת 'בְּנֵי יִשְׂרָאֵל'.

געפערליך, אַזוי ווי מ'זעט [בספרים הק'], אין מצרים איז נישט פֿשוט געווען דאָס גאַנצע [שעבוד, דעס] וואָס מ'האַט דאָרטן געאַרבעט פֿחמֶר וּבִלְבָּנִים, [רק עיקר השעבוד היה 'בנפש', ובשמירת הקדושה].

[והראיה] מ'זעט דאָך גאַר נאָך מער, [אַז] אפילו דאָס לעצטע יאָר^{כא} [שהיו במצרים] ווען מ'האַט שוין נישט געאַרבעט^{כב}, [און] ס'איז געווען חרות [משעבוד הגוף בחומר ובלבנים], פונדעסטוועגן [שטייט] וְלֹא יָכְלוּ לְהִתְמַהֵמָה [בא יב, לט], [ומפרש האר"י ז"ל^{כג}, אַז] ווען זיי זענען נאָך איין רגע [מער אין מצרים, והיו נופלים בשער הנ], – זיי זענען דאָך געווען מְשׁוּקַע אין די מ"ט שְׁעָרֵי טוּמְאַה, – העטן זיי נישט גיווען געקאָנט קיינמאָל אַרויס חֲלִילָה, אַז מ'פאלט אַריין אין די נ' שְׁעָרֵי טוּמְאַה^{כד}. [והטעם בזה]^{כה} ווייל ס'איז געווען פֿאַר מִתֵּן תּוֹרָה, העטן זיי נישט גיווען געקאָנט אַרויס [משער הנ', כי אין יכולין לצאת ממנה רק ע"י כח התורה].

מא

אַבער עַל כָּל פְּנִים איז געווען [במצרים] אַ געוואָלדטיגער פֿח פון די אַלע כּוֹחוֹת הַטוּמְאַה, אין אַזאַ מָקוֹם טוּמְאַה. און אידן זענען 'דאָך' געווען פֿאַרצוימט.

מב

פון דעם זעט מען וויאַזוי דאָס לעצטע דור זעט אויס. דאָרף מען דאָך נישט מאַרירן זיין אינעם חֶמֶר הָעֲנִיָּן. בעונינו הרבים מ'פֿאַרגעסט זיך גאַר, מ'איז אין דעם גרויסן שְׁפֹלוֹת, ווי מ'זעה מיר אויס היינט, [ווען] אידן זענען פֿאַרשפּרייט אין אַלע מְקוֹמוֹת הַטְּמָאִים, ווי גרויס די טוּמְאַה איז, בעונינו הרבים אין אַלע חֲטָאִים. הֵן אין טְהָרָה וויאַזוי מ'האַלט, און מיט אַמוּנָה, וכדומה, וְכִהְיֶה וְכִהְיֶה. בעונינו הרבים ווי גרויס זענען די פּוֹחוֹת הַטוּמְאַה. מ'נעמט זיך גאַרנישט אינאַכט, מ'ווייסט גאַרנישט וואו מ'האַלט. בעונינו הרבים מ'ווייסט גאַרנישט וואו מ'האַלט.

מג

די גמרא זאָגט, בְּפִשְׁטוֹת אַרְיִין [צריך למסור נפשו על ענין זה, וזו] מ'זעט אין די גמרא, ווי די גמרא זאָגט^{כה} חֲלִילָה, חֲלִילָה אַז יָד [תִּקְצָץ]^{כו}, חֲלִילָה אַז מ'איז מוֹשֵׁיט יָד. אַז מ'איז מוֹשֵׁיט יָד זאָגט דאָך די גמרא חלילה [תִּקְצָץ. ועוד] שטעלט די גמרא

^{כא} היינו בשנת גאולתם, מראש השנה ואילך.

^{כב} כמבואר בגמרא ראש השנה (יא): בראש השנה בטלה עבודה מאבותינו במצרים [פירש"י: ששה חדשים לפני גאולתם פסק השעבוד].

^{כג} מובא בספרים בשמו, וכן הוא בסידור קול יעקב לרבי קאפל (בהגדה של פסח, פיסקא מצה זו) בביאור הפסוק.

^{כד} כמבואר באור החיים הק' (שמות ג, יח) וז"ל: וטעם שנסתכנו ישראל במצרים בבירור שער הנ', לצד שלא היו בני תורה. מה שאין כן דורות האחרונים, באמצעות תורתם ושיגו ליכנס לשער הנ', ולהוציא בלעז מפיו, ואז ספו תמו בחינת הטומאה.

^{כה} בגמרא נדה (ג): דתניא רבי טרפון אומר יד לאמה תקצץ ידו על טבורו וכו'. לא סגי דלאו על טבורו, אלא הכי קאמר רבי טרפון כל המכניס ידו למטה מטבורו, תקצץ. אמרו לו לרבי טרפון, ישב לו קוץ בכריסו לא יטלנו, אמר להן לא. והלא כריסו נבקעת [פירש"י: מפני הקוץ], אמר להן מוטב תבקע כריסו ולא ירד לבאר שחת.

^{כו} ורבינו בגודל זהירותו נמנע מלסיים להזכיר לשון קללה.

אַרְאֲפֶכִי [אז] אפילו מ'וועט זאָגן [הוצאת לעז על בנין], איז ליבער מוטב ש'ווציאנו לעז על בנינו, ואל יהיה רשע לפני המקום שעה אחת. חלילה מיט הושתט יד, ווייל מ'מקאן חלילה קומען חס ושלום צו אן עון, איז ליבער חלילה הוצאת לעז אויף די קינדער, אַלדינגס, [כאטש] וואָס דאָס [החשש הוצאת לעז] איז אפילו דוחה אסאך זאכן, [אמנם בכאן אמרו דמוטב ש'ווציאנו לעז] ואל יהיה רשע לפני המקום שעה אחת.
[און] די גמרא זאָגט^{כ"ב} [מוטב] תבקע פרסו, די גמרא זאָגט דאך דאָרט [שצריך בענין זה] מְסִירַת נַפְשׁ מִמֶּשׁ.

מ"ד

דברי הוזהר הקדוש - בענין תשובה על פנים הברית

[און] איך דארף דאך נישט זאָגן אז אין זוהר הקדוש זעט גאָר אויס אויף איין מקום^{כ"ג} אז ס'נוצט גאָרנישט חלילה קיין תשובה. ער זאָגט [אז] אויף אלע עונות נוצט תשובה, נאָר אויף דעם איינעם עון נישט, [דכתיב] לא יגרף רע [תהלים ה, ה].
[און] מ'פלאַגט זיך דאך אויף דעם, וויאזוי קען דאָס זיין [שלא יועיל תשובה] [וכדלהלן באות מד].

[נאָר] אויף אן אַנדער פלאַץ שטייט^{כ"ד} [בזוהר, אז] נאָר בחילא ובתיובתא תקיפא, מיט אַ גרויסן כח [התשובה, מועיל לכפר גם על זה].

מ"ה

[אמנם לא מבואר] וויפיל הייסט דאָס דער גרויסער כח.

און בעונינו הרבים אונז קען מיר נישט ניטאַמאַל אַ 'קליינעם' כח התשובה, אפילו 'עפעס' נאָר, מ'זאָל אָנהייבן'.

[ואם כן] ווי קאָן מען נאָך צוקומען צו אַ גרויסן כח התשובה.

איבערהויפט אז ס'שטייט גאָר [במקום אחד] אז ס'נוצט גאָרנישט קיין תשובה.

מ"ו

מה שקשה על דברי הוזהר

נאָר דער אָמת פלאַגן זיי זיך אלע [על מה שאמרו שם דאין מועיל תשובה].
[ווי] דער ראשית חכמה^ל, און דער של"ה הקדוש^ל ברענגען דאך ראיות [דמהני

^{כ"ב} בגמרא שם (יג): רבי אליעזר אומר כל האוחז באמה ומשתין, כאילו מביא מבויל לעולם [פירש"י: עבירה זו היתה בידם, דכתיב (נח ו, יב) כי השחית כל בשר]. אמרו לו לרבי אליעזר והלא נצוצות נתזין על רגליו ונראה ככרות שפכה, ונמצא מוציא לעז על בניו שהן ממזרים. אמר להן מוטב ש'ווציא לעז על בניו שהן ממזרים, ואל יעשה עצמו רשע שעה אחת לפני המקום.

^{כ"ג} בזוהר הק' בפרשתן (ריט): תנן, אמר רבי יהודה, לית לך חובא בעלמא דלא אית ליה תשובה, בר מהאי. ולית לך תיביבא דלא חמאן אפי שכינתא, בר מהאי. דכתיב [תהלים ה, ה] לא יגרף רע, כלל.

^{כ"ד} בזוהר הק' פרשת נח (כג): תא חזי, כל חטאוי דבר נש, בלהו חבולתא דיליה תליין בתשובה. וחסאָה דאושיד זרעא על ארעא וכו' מחביל ליה ומחביל ארעא, ועליה כתיב [ירמי' ב, כב] נכתם עונך לפני, וכתוב ביה [תהלים שם] כי לא קל חפץ רשע אַתָּה לא יגרף רע'. בר בתשובה סגי [וכראשית חכמה הביא גירסא מכת"י: בר בחילא דתיובתא תקיפא], וכתוב [וישב לח, ז] ויהי ער בכור יהודה רע' בעיני ה' וימיתוהו ה', וְהָא אַתְמַר.

ובזוהר הק' פרשת ויקהל (ריד): בשעתא דדיינין ליה בההוא עלמא, מסתכלן בעובדוי, אי הוה פגים וְוָא דברית קדישא דתתים בבשריה וכו' האי לית ליה חולקא בצדיקייא וכו', ווי ליה דאעלין ליה בגיהנם וכו'. והני מלי פד לא עבד תיובתא שלימתא, תיובתא דאיהו אַתְחַזְוּיָא לחפייא על כל עובדוי.

^ל בראשית חכמה [שער הקדושה, פרק יז] כתב על דברי הוזהר הק' בפרשתן וז"ל: עם היות שבמאמר הזה אמר אתם דלא אית ליה תשובה, צריכין אנו לתרץ ענין זה, שהרי יש להו, שאין דבר שאין לו תשובה, שהרי אפילו מנשה קבלו הקדוש ברוך הוא [סנהדרין כג], אם כן מה ישתנה עון זה מהשאר. ○ ונראה לי לתרץ שהכוונה הוא שאין

תשובה, ווייל ס'איז דאָן אין לך דבר שעומד בפני התשובה (ירושלמי פאה פ"א, ה"א).

מו

[והגם] מ'קאָן אפילו אויף דעם אלעמען מפלפל זיין.

[וכגון וואָס] דער ראשית חכמה ברענגט אַ ראַיָה פון דור המבול, [דהתם] איז דאָן אויך געווען דער חטא, כִּי הִשְׁחִית כָּל בָּשָׂר אֶת דְּרָכּוֹ עַל הָאָרֶץ (נח ו, יב), [און] פונדעסטוועגן שטייט [אז] מ'האָט זיי מְזַהֵר געווען הונדערט און צוואַנציג יאָר אַז זיי זאָלן תְּשׁוּבָה טון.

נאָר דער אַמַת, פון דעם איז נאָכנישט קיין ראַיָה אַז ס'נוצט תְּשׁוּבָה [לכפר לגמרי]. ווייל די תְּשׁוּבָה, אפילו ס'נוצט נישט חס וְשָׁלוֹם, ווייל ס'איז נישט קיין תְּשׁוּבָה

דער תלוי בתשובה תתא, כשאר הפוגמים שתחלתם בשובם הוא בתשובה תתא, דהיינו כסור מרע מיד הם מקובלים, וכן מדוקדק בלשונו דסמיך ליה ולית לך חייביא דלא חמאן אפי שינתא בר מהאי, והטעם מפני שהחטא הזה הוא בצדיק ובשכינה כאחד כדפי', ולכן כיון שהשכינה קטיגורו אינו מקבלו בתשובה. ○ [ונראה] כי בזה יובן פסוק (תהלים לז, יז-יח) פִּנִּי ה' בְּעֵשֶׂי רַע לְהַכְרִית מֵאֶרֶץ זָכָרְךָ, צַעֲקוּ וְה' שָׁמַע, כי עושה רע הם נקראים המוציאים ז"ל, והם נכרתים מארץ החיים מפני היות הפגם בה, אבל צַעֲקוּ וחזרו בתשובה, וְה' שָׁמַע וּמָפֵל צְרוּתָם הַצִּילָם, שפירש בזהוהר (שמות דף כ) אמר רבי יהודה גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם מכל ימיו, רבי יצחק אומר גדולה צעקה שמושלת על מדה הדין של מעלה, רבי יוסי אומר גדולה צעקה שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא, בשביל זעקה נוחל העולם הזה והעולם הבא, דכתיב (תהלים קי, ו) וַיִּצְעֲקוּ אֶל ה' בְּצָר לָהֶם מִמְצוֹקוֹתֵיהֶם יִצְּלֵם, עד כאן לשונו. נמצא היות הצעקה למעלה מהתשובה תתא לכל הפירושים, ולכן וְה' שָׁמַע. ○ והכוונה היא [בדברי זוהר] שתשובתו קשה, עד שיגיע לתשובה עילאה, וכן כתב החכם כה"ר יהודה חלגואה ע"ה בספר צפנת פענח, שהכוונה באומרו שאין לו תשובה, פירוש שתשובתו קשה עד מאד ואין מספיקין בידו לעשות תשובה, מפני שצריך סיגופים הרבה, וילאה בעל תשובה ולא יעשה מה שראוי לעשות, זהו שאין לו תשובה. ○ ועוד על דרך מה שאמרו ז"ל (עבודה זרה יז, יח) הובא (הלן) כָּל בְּאִיָּה לֹא יְשׁוּבוֹן וגו', על מי שיש לו אפיקורסות, שקשה לו להניח דרכו ולא ישוב. ○ ויש לסייע סברא זו מדברי רשב"י עליו השלום (וזהו ויקהל שם) שהחמיר שם בחומר הפוגם אות ברית, ואמר בסוף דבריו ווי ליה לההוא כסופא דנקמין מניה נקמת עלמין, נוקמא דעלמא דא ונוקמא דההוא פגימו, ואמר אחר כך והני מלי כד לא עבד תיובתא שלימתא תיובתא דאיהי אתחזיא לחפייא על כל עובדיו, והטעם שיצטרך תשובה שלימתא לחפייא על כל עובדיו, מפני שמדת הצדיק נקרא כ"ל, שכל המדות נכללות בו כמבואר בתקונים, וכן הפגם בברית הוא פגם בכל אותיות הוי"ה וכו', נמצא הפוגם בברית פגם בכל המדות הכלולות במדת צדיק ובאותיות השם, וכאילו פגם כל השיעור קומה, ולזה יצטרך תשובה שלימתא דאיהי אתחזיא לחפא על כל עובדיו, שאפילו [לכביל שאלין] פגם כל אבריו צריך שיעשה לתקן כל אבריו כמו שנבאר. ועתה יתורץ בזה האופן אחר, כי כל תשובה צריך התשובה באבר שבו חטא, אבל החטא בברית אינו תלוי בתשובת הברית לבדה וכו', אבל צריך תשובה תקיפא כאלו פגם כל אבריו כדפירשתי. ○ וראיה שגם מוציא ז"ל יש להם תשובה, שהרי דור המבול היו מוציאים ז"ל ופירשו רז"ל שנתעבכ נח בעשיית התיבה כדי להכריז להם שיחזרו ויעשו תשובה. אמרו במדרש תנחומא בפרשת נח (סימן ה), אמר רבי הונא בשם רבי יוסי, מאה ועשרים שנה היה מנשה הקב"ה בדור המבול שמתא יעשו תשובה, כיון שלא עשו אמר לנו עֲשֵׂה לָךְ תַּבַּת עֲצֵי גֹפֶר, עמד נח ונשע ארזים, עתה שם.

^א בשל"ה הקי' (שלא האותיות אות ק, קדושה): והזהר החמיר ביון המכוער הזה במאד בפרשת ויחי וכו'. אך כדי להנצל הנפש אשר חטא בזה, ומתחרט ורוצה לכנוס בשער הזה אשר הצדיקים באים בו לומר הנה אלקינו זה, אזי אורוה את המעשה אשר יעשה כל ימי היותו בעולם הזה, ראה וקדש כזה וכו'. מתחילה אבוא להציל ממתיה נצחיית את הקורא המאמר הזה שאין תשובה למי שחטא חטא זה, ואז החוטא יתייאש ויאמר כאשר אבדתי אבדתי ויעשה משאלות לבו ויאמר נואש. אלא באתי לעורר החוטא שיקום בזריות לעורר תשובה, ואל יתמהמה רגע אחד. כי על כרחך אין דברי המאמר הזה כפשוטו שלא יועיל תשובה, כי אין דבר בעולם שלא יתקן בתשובה, אפילו מי שכפר בעיקר, כמו שלמדו רז"ל (פסיקתא ד"ר, פסקא כב אות יז) מפסוק (הושע יד, ב) שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה' אֶלְקֵינוּ, ומנשה המלך שכפר בהשי"ת ומלא את ירושלים מפה אל פה ועשה כל התועבות, קבלו השי"ת בתשובה וכו' [והארין בעוד כמה ראיות, ושוכ כתב] הרי שאין דבר בעולם שעומד בפני התשובה, ואם כן אין אמר הוזהר דאין לחטא הזה תשובה. ○ ועוד כי זה החטא הוא חטא דור המבול שהשחיתו דרכם וכו', ועל כל זאת רצה הקב"ה שיעשה תשובה וימחול להם, כמו שכתב רש"י ריש פרשת נח שעל כן הטרחיו ק"ך שנה בבנין זה, כדי להכריז להם שיחזרו ויעשה תשובה. ובוזוהר עצמו פרשת ויקהל ויקהל שם בחומר הפוגם אות ברית, ואמר בסוף וכו' והני מלי כד לא עבד תיובתא שלימתא, ותיובתא דאיהו אתחזיא לחפא על כל עובדיו. הרי לך בדין שמועיל תשובה, ומלי כן מה זה שאמר לעיל דלא מועיל תשובה וכו' ונעיי"ש באורן.]

שְׁלִימָה, אָבֵעֵר 'עֲפֵעֵס' נִעְמַט עַס אַרְאָפּ פּוֹנֵעַם חֲטָא וּכְכַר הִיָּה סִגִּי בִזָּה שְׁלָא לְהִבְיָא עֲלֵיהֶם אַתְּ הַמְּבֹל (וּכְדִלְהֵן בְּאוֹת מַט).

מח

[ווי] מ'זאָגט דאָךְ נאָךְ, אַזוּי ברענגען זיי דאָךְ^ל, [אַז] דער רבי ר' זושא האָט געזאָגט, ער האָט נישט געזען נאָךְ אַ חֲטָא פֿון אידישע עֲוֹנוֹת וואָס זאָל זיין גאַנץ, אַ מ'לאָךְ [שנברא מהחטא], אַ מ'לאָךְ פֿון אַ אידישן עוֹן, ער זאָל זיין גאַנץ. [נאָר פֿאַר] איינעם איז אַן אויג אויסגעקלאָפּט, איינער איז מוֹחָא תְּבִירָא, רִישָׁא תְּבִירָא.

[ווייל] מיט דעם וואָס מ'גיט אַ קרעכץ, און מ'איז אַמאָל^ל מ'הַרְהֵר בְּתִשְׁבָּה, מ'לאָזט אַמאָל אַ טרער פֿאַרן פּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים, עַל כָּל פְּנִים [פּוֹעֲלִיט מען דערמיט אַז] מ'נעמט פֿון דעם מִשְׁחִית 'עֲפֵעֵס' אַרְאָפּ, ער ווערט אַביסל 'שוואַכער'.

מט

און ביים דור הַמְּבֹל העט דאָס אויך גענוג געווען, אַז מ'זאָל נישט ברענגען דעם מְבֹל.

[איז] לְעוֹלָם איז נאָכנישט קיין רִאָיָה [מדור המבול].

ג

נאָר אָבער דער אָמֶת, אין די גמרא^ל זעט מען ד' חֲלוּקֵי כְּפָרָה, [און] אויף 'אַלעמען' נוצט תְּשׁוּבָה [עכ"פּ בצירוף יום כיפור ויסורין ומיתה].

^ל בספר רב טוב (להייט לב) סוף פרשת בלק (ד"ה א"י לא הביט): ל' לא הביט אָן בַּעֲקֵב. על דרך שפירש מורי זקני זלה"ה תְּבֵא כָל רַעְתָּם לְפָנֶיךָ, 'שהם' מה שעושים הוא כולו רע, אם שידעת פֿי רְבוֹת אֲנַחְתִּי וְלִבִּי דוּי גַם בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה, וְשׁוֹב אִינוּ כוֹלוּ רַע. ○ וכמו שאמר רבינו הקדוש ר' זוסא זלה"ה שלא ראה מלאך שְׁלָם מֵעִבְרִיהַ שֶׁל יִשְׂרָאֵל הַמֵּאֲמִין בֵּה', כִּי אִם יֵשׁ בְּלֹא רֹאשׁ, או בלא יד ורגל, כִּי יִשְׂרָאֵל אֶפִּילוּ בִשְׁעַת מַעֲשֵׂה כּוֹאֵב בְּלִבּוֹ וְנֹאנַח, וְבוֹה נִשְׁבְּרוּ אֲבָרֵי הַמֵּלֶאךָ, עכ"ד. ○ וזהו שאמרו (ברכות ז.) טובה מְרֻדוֹת אַחַת בְּלִבּוֹ שֶׁל אָדָם, הֵינּוּ בַעַת הַחֲטָא עֲצֻמּוֹ, יוֹתֵר מִמָּאָה מַלְקִיּוֹת. וזהו שאמר לא הביט אָן בַּעֲקֵב, כִּי בִשְׁעַת הַחֲטָא ה' אֶלְקִינוּ עֲמוּ וְתִרְוַעַת מֶלֶךְ בּוֹ, מִלְּשׁוֹן תְּרַעַם בְּשִׁבְטְךָ (תהלים ב, ט), לְשׁוֹן שְׂבִירָה, שֶׁלִּבּוֹ נִשְׁבַּר בְּקִרְבוֹ מֵאִמַּת מֶלֶךְ מַלְכֵי הַמַּלְכִּים ב"ה, וְהִבֵּן. וְעוֹד שֶׁם בְּפִרְשַׁת וַיִּקְרָא (ד"ה אַם עוֹלָה): וְכִמּוֹ שֶׁאִמְרוּ בְּשֶׁם הַרְבֵּה הַקְּדוּשָׁה ר' זִישָׁא זִלְהֵ"ה, שְׂרָאָה מֵלֹאכִים הַנִּעֲשִׂים מִמְּצוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים, הֵם בְּרִיאִים תְּמִימִים וְשְׁלִימִים, אֲבָל הַנִּעֲשִׂים מִחֲטָאִים וּפְשָׁעִים הֵם כּוֹלֵם בְּעֵלֵי מוּמִין, כִּי אִף בְּעִשְׂיַת חֲטָא, בְּעוֹמֵק לִבּוֹ יִתְחַרֵּט, אֲלֵא שִׁיעַר הִרַע אוֹנְסוֹ, וְעַל יָדִי זֶה נִעֲשֵׂה מוֹם בָּם. ○ וְבוֹה פִּירֵשׁ מוֹרֵי זְקֵנֵי זִלְהֵ"ה [הִישְׁמַח מִשָּׂה, בְּפִסּוּק] (איכה א, כב) תְּבֵא כָל רַעְתָּם לְפָנֶיךָ, 'כֵּל' דִּיִּיקָא, פֶּאָשֵׁר עוֹלָלֶת לִי עַל כָּל פְּשָׁעֵי, כֹּאִילוּ הִיָּה כּוֹלוּ פִּשְׁעֵי, וּבִאֲמַת אִינוּ כָךְ, פֿי רְבוֹת אֲנַחְתִּי בִשְׁעַת מַעֲשֵׂה וְלִבִּי דוּי, עכ"ד. וְזִהוּ שֶׁאִמְרָ דוֹר (תהלים לז, ה') נִגְדָּךְ כָּל תְּפֹאֲתֵי שֶׁהֵם נִגְדֵּי רִצּוֹן, אֲבָל וְאֲנַחְתִּי מִמָּךְ לֹא נִסְתַּרְתָּ, מֵהַ שְׁאֵנִי מִתְאַנֵּחַ בִּשְׁעַת מַעֲשֵׂה. [ועיין עוד שם].

^ל פירוש: לפעמים.

^ל בגמרא יומא (פו): שאל רבי מתיא בן חרש את רבי אלעזר בן עזריה ברומי, שְׁמַעְתָּ אַרְבַּעַה חֲלוּקֵי כְּפָרָה שֶׁהִיָּה רַבִּי יִשְׁמַעֲאֵל דּוֹרֵשׁ [פִּירִשְׁי: חֲלוּקֵי כְּפָרָה, שֶׁחֲלוּקִין כְּכַפְרָתוֹן, זֶה כֵךְ וְזֶה כֵךְ]. אָמַר שְׁלֹשָׁה הֵן, וְתִשְׁבָּה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד [שֶׁלֶשׁ הֵן הַנְּחֻלְקִין, שִׁישׁ עִבְרִיהַ שְׁהִיא צִרִיכָה לֹזָה וְאִינָה צִרִיכָה לֹזָה, אֲבָל תִּשְׁבָּה אִינָה מִן הַחֲלוּקִין, שְׁהִיא צִרִיכָה לְכוּלָן]. עֵבֵר עַל עֲשֵׂה, וְשׁוֹב, אִינוּ זֶה מִשֶּׁם עַד שְׁמוּחֲלִין לוֹ, שְׁנֹאֲמַר (יִרְמִי' ג, כב) שׁוֹבֵב בְּנִים שׁוֹבְכִים [ומיד אָרְפָּא (שם), לְמַדַּת שִׁישׁ עִבְרִיהַ שֶׁמִּכְפַּרַת בְּתִשְׁבָּה לְבַדָּה]. עֵבֵר עַל לֹא תַעֲשֶׂה, וְעֲשֵׂה תִשְׁבָּה, תִּשְׁבָּה תוֹלָה וְיוֹם הַכְּפֻרִים מִכְּפָר, שְׁנֹאֲמַר (אַחֲרֵי טו, ל) פֿי בִיּוֹם הַזֶּה יִכְפַּר עֲלֵיכֶם מִכָּל חֲטָאֲתֵיכֶם [לְמַדַּת שִׁישׁ עִבְרִיהַ שֶׁצִּרִיכָה יוֹם הַכְּפֻרִים]. עֵבֵר עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית דִּין, וְעֲשֵׂה תִשְׁבָּה, תִּשְׁבָּה וְיוֹם הַכְּפֻרִים תוֹלִין, וְיִסְרוּרִין מִמְּרֻקִין, שְׁנֹאֲמַר (תהלים פט, לג) וַיִּקְדְּתֵי בְשִׁבְטְךָ פְּשָׁעִים וּכְבָנְעִים עֲוֹנִים [לְמַדַּת שִׁישׁ עִבְרִיהַ שֶׁצִּרִיכָה יִסְרוּרִין, וּמִסְתַּבְּרָא, הַקֵּל לְקֵלָה, וְהַחֲמוּר לְחֲמוּרָה]. אֲבָל מִי שִׁישׁ חִלּוּל הַשֶּׁם בִּירוֹ (חֲטָא וּמַחְטָא אַחֲרֵים), אִין לוֹ כּוֹחַ בְּתִשְׁבָּה לְתוֹלָת וְלֹא בִיּוֹם הַכְּפֻרִים לְכַפֵּר וְלֹא בִיִּסְרוּרִין לְמַרְק, אֲלֵא כּוֹלֵן תוֹלִין, וּמִיתָה מִמְּרֻקָת, שְׁנֹאֲמַר (ישעי' כב, יד) וְנִגְלָה בְּאֲזְנֵי ה' צְבָאוֹת אִם יִכְפַּר הָעוֹן הַזֶּה לְכֶם עַד תְּמַתָּן. [אָמַר הַנְּבִיא, בְּאִזְנֵי אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם יִכּוּפֵר הָעוֹן עַד תְּמוֹתוֹן, לְמַדְנוּ שִׁישׁ עִבְרִיהַ שְׁאִין לֵה כְּפָרָה אֲלֵא בְּמִיתָה].

רעכנט ער אויס [אז ס'איז דא] אַזעלעכע זאַכן וואָס [אם עשה תשובה] לאַ זָז מִשָּׁם [עד שְׁמוֹתָיִן לוֹ].

און ס'איז פאַרהאַנדן [זאכן וואָס] תְּשׁוּבָה תּוֹלָה און יום פִּיפּוּר [מכפר].
און ביי חלול הַשֵּׁם איז דאָס האַרבסטע, [איז תשובה ויוה"כ ויסורין] נאָר מיטן יום
הַמִּיתָה אינאיינעם.

אַבער [ווען ס'איז 'תשובה'] מיט אַלעמען אינאיינעם [בצירוף יוה"כ ויסורים ומיתה] איז
גאָרנישט פאַרהאַנדן אַ זאָך [דלא מהני עליו תשובה].

נא

אויסער מינות און כּפִּירָה זעט אויס אין די גמרא^ל, אַז כּל כּאִיָּה לאַ יִשׁוּבוּן [משלי ב, ט]. דאָס איז די איינציגע זאָך.

נב

[און אויף דעם] איז אויך דאָ אַ סְתִירָה אין רמב"ם, צווישן דער רמב"ם אין הלכות
תשובה און [דער רמב"ם אין] הלכות עבודה זרה, אויף צוויי פלעצער.

איין פּלאַץ [בהלכות עבודה זרה] זאָגט ער^ל אַז ס'נוצט נישט, אַז מ'איז זיי [המינים]
נישט מְקַבֵּל בַּתְּשׁוּבָה.

און אויף איין פּלאַץ [בהלכות תשובה] זאָגט ער^ל, די אַלע [שחושב שם] זענען נְדוּנִים
לְדוּרֵי דוֹרוֹת, אַבער אַז מ'טוט תְּשׁוּבָה [איז] אין לָךְ דְּבַר שְׁעוּמֵד בְּפִנֵּי הַתְּשׁוּבָה.
פּלאַגט מען זיך^ל [לתרץ סתירת הרמב"ם].

נג

[און] דער לחם משנה פאַרענטפערט די סְתִירָה^ט, מאַכט ער אַזאַ חילוק.

^ל בגמרא עבודה זרה (זי): כַּל כּאִיָּה לאַ יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיגוּ אַרְחוֹת חַיִּים [משלי ב, ט]. וכי מאחר שלא שָׁבוּ, היכן
ישיגו. הכי קאמר, ואם ישוּבו לא ישיגו אורחות "חיים" [פירשי: כל המשתמדים שנאבקו במינות, אינם שבין, ואם
שבין ממהרין למות מתוך צרה וכפיית יצרם, וזו גזירת מלך עליהם למות]. למימרא דכל הפורש ממינות מיית. והא ההיא
וכו' ולא מתה וכו', ההוא דלא הדרא בה שפיר, ומשום הכי לא מתה. - [והרי דבתשובה מעולה על מינות, מתים
מאותו תשובה. ועיין בענין זה בעל הגאולה ועה"ת (סימן סח)]

^{לב} ברמב"ם [עברו, ב, ה]: ישראל שעבד עבודת כוכבים, הרי הוא כעובד כוכבים לכל דבריו ואינו כישראל שעובר
עבירה שיש בה סקילה. מומר לעבודת כוכבים, הרי הוא מומר לכל התורה כולה. וכן האפיקורסים מישראל
אינו כישראל לדבר מן הדברים, ואין מקבלים אותם בתשובה לעולם, שנאמר כַּל כּאִיָּה לאַ יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיגוּ
אַרְחוֹת חַיִּים וכו'. ואסור לספר עמהן ולהשיב עליהן תשובה כלל, שנאמר [משלי ה, ח] וְאַל תִּקְרַב אֶל פֶּתַח בֵּיתָהּ.

^{לז} ברמב"ם [תשובה, ג, ו]: ואלו הן שאין להן חלק לעולם הבא, אלא נכרתים ואובדין ונידונין על גודל רשעם
והטאתם לעולם ולעולמי עולמים. המינים והאפיקורסין, והכופרים בתורה, והכופרים בתחיית המתים ובביאת
הגואל, המורדים ומחטיאי הרבים, והפורשין מדרכי צבור, והעושה עבירות ביד רמה בפרהסיא כיהויקים,
והמוסרים, ומטילי אימה על הצבור שלא לשם שמים וכו'.

ולהלן שם [ג, יד]: במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא, כשמת בלא תשובה. אבל
אם שב מרשעו, ומת והוא בעל תשובה, הרי זה מבני העולם הבא, שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. אפילו
כפר בעיקר כל ימיו, ובאחרונה שב, יש לו חלק לעולם הבא, שנאמר [ישעי' נו, יט] שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרַחוּק וְלִקְרוֹב
אָמַר ה' וְרַפְּאֵתוֹ.

^{לח} עיין בכסף משנה (שם ושם) מה שכתב בזה.

^{לט} בלחם משנה [עבודה זרה סו]: וכן האפיקורסים מישראל אינם כישראל וכו'. בפרק קמא דעבודה זרה אמרו וכו'
למימרא דכל דפריש ממינות מיית וכו', משמע מהתם דאפשר להם לשוב, אלא שמי שהוא שב מת, מחמת
כפיית יצרו וצרת לבו. וכן רבינו בפ"ג מהלכות תשובה אחרי שכתב מה שהובא בגמרא, וכל הנזכרים באותו
הפרק, כתב במה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין להם חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה, אבל שב

ווייל די גמרא זאָגט [אויף מינות דעם פסוק] כָּל בְּאֵינָהּ לֹא יִשׁוּבוּן וְלֹא יִשְׁיִגּוּ אַרְחוֹת
'חַיִּים', נֶאֱרָא אַז [ס'אידן] 'מֵת' בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה [העלפט עס יאָ].

איבערדעם ווען ער שמועסט פֿלפֿי שְׁמִיָּא, קען טאַקע העלפן [תְּשׁוּבָה], וואָרן
ס'קען דאָך זיין בְּמֵת בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה.

אַבער אַז 'אוֹנוֹ' זאָל מיר אים מְקַבֵּל זיין [בבית דין שלמטה], איז דאָך ממה נפשך [אי
אפשר, ווייל אויב] אַז ער בלייבט בְּחַיִּים, איז דאָך נישט מֵת בְּאוֹתָהּ תְּשׁוּבָה, איז דאָך עס
נישט קיין תְּשׁוּבָה גְּמוּרָה. ממילא 'אוֹנוֹ' קען מיר נישט מְקַבֵּל זיין, וואָרן אַז דאָס איז
נאָר לֵאחֹר מִיָּתָה, קאָן מיר אוֹנוֹ נישט.
אַזוי זאָגט דער לחם משנה.

נד

ס'איז אַ פֿלאַ, אין די תשובות הרמב"ם שטייט², ער [הרמב"ם] אַליין
פֿאַרענטפערט אַמאָל 'דעם' תירוץ [של הלחם משנה] אין תשובות הרמב"ם, כְּעֵין זֶה.
מ'האָט אים אַליין געפרעגט די סְתִירָה, און ער גיט תְּשׁוּבָה [דערויף] אַז ער מיינט עס
כְּעֵין זֶה.

ער זאָגט אַזוי. פֿלפֿי שְׁמִיָּא איז פֿאַרהאַנדן אויף אַלעמען תְּשׁוּבָה. אַבער אַ
מענטש קען זיך נישט פֿאַרלאָזן [דערויף], ביי מינות טאָר מען זיך נישט פֿאַרלאָזן אַז ער
האָט תְּשׁוּבָה געטון.

אַזוי זאָגט דער רמב"ם אַליין, [אַז] לֹא עֲלִינוּ ביי מינות און פֿפֿירה, אַז 'אוֹנוֹ' טאָר
מיר אים נישט מְקַבֵּל זיין. ווייל ס'איז אַזוי שווער די תְּשׁוּבָה, ס'איז אַזוי רַחוק, טאָר
מיר זיך אוֹנוֹ נישט פֿאַרלאָזן אַז ער האָט [טאַקע] תְּשׁוּבָה געטון, אפילו [ווען] ער טוט
תְּשׁוּבָה. איבערדעם זאָגט ער [בהלכות עבודה זרה, כ"ו] אֵין מְקַבְּלִין אוֹתוֹ.

און דעס וואָס ער זאָגט [בהלכות תשובה] אַז ס'נוצט, דאָרט שמועסט ער דאָך פון
עולם הבא, פֿלפֿי שְׁמִיָּא איז 'דאָך' פֿאַרהאַנדן [שיועיל תְּשׁוּבָה], הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא איז אַ
בוֹחַן פֿלִיּוֹת וְלֵב, קאָן זיין אַזאַ עקסטער מְצִיאוֹת אַז ער האָט אַמאָל געטון תְּשׁוּבָה.
אַזוי זאָגט דער רמב"ם אַליין אין די תשובות, פֿאַרענטפערט ער עס.

מרשעו כו', משמע שאפשר לו לשוב. ואם כן קשה מה שכתב כאן ואין מקבלין אותו. ○ נראה דכותנו לומר
שאנו לא נקבל אותם, לפי שהוא דבר קשה שיהווה, שמי שחזרה הוא מת מחמת כפיית יצרו, וזה שלא מת ודאי
שלא שב כהוגן, כדאמרין בגמרא (עבודה זרה ס"ג) גבי ההיא איתתא דלא מתה, משום דלא הדרא שפיר. ולכך
ודאי אין מקבלין אותו ומחזיקין אותו ששב, דודאי לא שב, דאם היה שב היה מת. אבל ודאי שאפשר לו לשוב,
ואם שב יש לו חלק לעולם הבא. וזהו שכתב בהלכות תשובה שאם שב האדם מרשעתו שתשובתו מתקבלת,
כלומר הֶקֶל יתברך היודע ששב בלב שלם, מקבל תשובתו.

² בתשובות הרמב"ם (ברפוס ירושלים תשי"ח הוא בסימן רסד): שאלה. יורינו רבינו וכו'. ועוד נמצא בפרק ב' מהל'
עבודה זרה וכן המינים מישראל אינם כישראל לדבר מן הדברים ואין מקבלין אותן בתשובה לעולם, אבל בהל'
תשובה כתב כמה דברים אמורים שכל אחד מאלו אין לו חלק לעולם הבא כשמת בלא תשובה, אבל אם מת
בתשובה הרי זה מבני העולם הבא שאין לך דבר שעומד בפני התשובה. והדברים נראים כסותרים זה את זה. ○
תשובה וכו'. ומה שחשבת כי יש סתירה בין שני מאמרים מחבורינו, ידוע תדע כי אין כאן שום סתירה, כי ענין
המאמר אין מקבלין אותן בתשובה, הוא כי אנו לא נקבל מהם תשובה, ולא יהיה בעינינו במעלת בעלי תשובה,
כי אם יעמדו בחזקת מינים כשהיו, ואם גם מתנהגים ביושר ובחסידות, אולי הוא מפני היראה או לגנוב דעת
הבריות. וענין המאמר האחר, אם שבו באמת ככל לבכם בינם ובין בוראם, בודאי יש להם חלק לעולם הבא,
והוא אם כן נוגע לדבר שבינם לבין בוראם, וההלכות האחרת נוגעת לדבר שבינם לבין שאר האנשים וכו'. (ברפוס
ברעסלא תר"ו הוא בסימן ד', ורפוס ירושלים תרצ"ד בסימן קא).

נה

ס'איז מיר אַ חידוש אַז די נושאי פֿלים אויפן רמב"ם פלאַגן זיך אויף דער סְתִיָּרָה, און ער אַליין פֿאַרענטפּערט עס אין די תְּשׁוּבָה.
זיי האָבן הפְּנִים^{מא} נישט געהאַט נאָך די תְּשׁוּבוֹת [הרמב"ם]^{מב}.

נו

אַבער יהיה איך שיהיה, געפינט מען נאָר ביי איין זאָך, ביי מינות [הלשון שאין מקבלין אותו בתשובה].

[אַבער] ווייטער איז נישט פֿאַרהאַנדן [שלא יועיל תשובה], זאָגט דאָך די גמרא אויף פֿל הַעֲבֹרוֹת, אין די גמרא^{לד} און אין רמב"ם^{לו}.
על כל פנים איז דאָך שווער [דברי הוזהר הק', דעל חטא פגם הברית אינו מועיל תשובה].

נד

ישוב דברי הוזהר (באופן ראשון)

נאָר ווי ס'זעט אויס [בכוונת הוזהר], דאַכט זיך מיר לְפִי פֿשוּטוֹ.
זיי זאָגן דאָך דער ראשית חכמה און דער של"ה, אַלע, אַז דער פֿשֵׁט איז, ער מיינט [בוזהר] אַז קיין געווענליכע תְּשׁוּבָה נוצט נישט, נאָר אַ שווערע תְּשׁוּבָה נוצט.
נאָר אַבער ער זאָגט דאָך סְתָם [שאינו מועיל תשובה], על כל פנים ס'איז נאָך אַלץ נאָך שווער צו פֿאַרשטיין דעם לשון הוזהר.

נה

נאָר מיר דאַכט זיך על פי פֿשוּט, אַז דעס וואָס ס'שטייט אין זוהר הקדוש [דעל זה כתיב] לֹא יִגְרַף רַע, מיינט ער אויף לְקַבֵּל אַפִּי שְׁכִינְתָּא^{מג}, [וואָס] דאָס איז דאָך 'מִדְרָגוֹת' אין עוֹלָם הַבָּא, ס'איז דאָך דאָ מִדְרָגוֹת [שונות בזה, גבוה מעל גבוה].
לְעוֹלָם איז טאַקע פֿאַרהאַנדן [שיועיל תשובה גם על זה], מ'קאַן תְּשׁוּבָה טון אויף אַלעמען, נאָר ס'איז אַבער דאָ אַזעלעכע הויכע מִדְרָגוֹת [שונות זה למעלה מזה], לְעוֹלָם הַבָּא וועט זיין פֿל אַחַד נְכוּה מְחוּפְתּוֹ שֶׁל חֲבֵירוֹ^{מד}.
[און] אין די גמרא אַליין^{מה} איז דאָך אַ פֿלוגְתָּא, צי בְּעֵלֵי תְּשׁוּבָה זענען גרעסער, צי צְדִיקִים גְּמוּרִים זענען גרעסער.

^{מא} פירוש: כפי הנראה.

^{מב} ועיין בזה גם בס"ג שבת שובה תשי"ח (ובדברי יואל שם אות ד, ד"ה אמנם יש לפרש).

^{מג} וכחמשך לשון הוזהר שם (המוכח לעיל בהערה כח): וְלִית לָךְ חֲמִיבְנָא דְלֹא חֲמָאן אַפִּי שְׁכִינְתָּא, פֿר מֵהֵאֵי.

^{מד} כמבואר בגמרא בבא בתרא (עה): אמר רבה א"ר יוחנן, עתיד הקב"ה לעשות שבע חופות לכל צדיק וצדיק, שנאמר (ישעי' ד, ה) וּבְרָא ה' עַל כָּל מְכוּן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהּ עֵנָן יוֹמֵם וְעֵשָׂן וְנִגְהָ אֵשׁ לְהִבָּה לְיִלְיָהּ כִּי עַל כָּל כְּבוֹד חֶפֶז [פירש"י: ענן יומם אחד, ועשן ב', ונוגה ג', אש ד', להבה ה', כי על כל כבוד ו', חופה ז'. ולי נראה כי על כל כבוד אינו מן החשבון, אבל וסוכה תהיה לצל יומם דסמיך ליה לסיפיה דהאי קרא, הוה השביעי, והאי על כל כבוד לכדמפרשינן בסמוך אתא], מלמד שכל אחד ואחד עושה לו הקב"ה חופה לפי כבודו. עשן בחופה למה, אמר רבי חנינא שכל מי שעניו צרות בתלמידי חכמים בעולם הזה [שלא לההנותו מנכסיו], מתמלאות עיניו עשן לעולם הבא. ואש בחופה למה, אמר רבי חנינא, מלמד שכל אחד ואחד נכוה [חופתו של קטן] מחופתו של חבירו [הגדול ממנו], אוי לה לאותה בושה אוי לה לאותה כלימה.

^{מה} בגמרא ברכות (לד): אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, כל הנביאים כולן לא נתנבאו [הטובות והנחמות] אלא לבעלי תשובה, אבל צדיקים גמורים עין לא ראתה אֱלֹקִים וּזְלַתְךָ [ישעי' סד, ג] [לא נראית ולא נגלית לשום נביא].
○ ופליגא דרבי אבהו, דאמר רבי אבהו מקום שבעלי תשובה עומדין, צדיקים גמורים אינם עומדין, שנאמר (ישעי' נ, ט) שְׁלוֹם שְׁלוֹם לְרְחוֹק וְלְקָרוֹב, לרְחוֹק בְּרִישָׁא, וְהָדָר לְקָרוֹב. ורבי יוחנן אמר לך, מאי רְחוֹק, שהיה

[וכוונת הזוהר הק' בזה הוא], אַז מ'זאַל קאַנען מיט די תְּשׁוּבָה אַזוי אינגאַנצן פֿאַררעכטן אַז מ'זאַל זױן לְקַבֵּל תְּפִילַת הַשְּׂכִינָה, [וכמדריגת בעלי תשובה] וואָס ס'איז די העכסטע מְדֻרְגָה [יותר מצדיקים גמורים], אויף 'דעם' זאַגט ער אַז ס'נוצט נישט. אָבער ווייטער [בדרך כלל], קאָן מען זױן לְחַיי הָעוֹלָם הַבָּא.

נט

ישוב דברי הזוהר (כאופן שני)

ווידעראום איז אַ גרויסער חילוק פֿון איין 'תְּשׁוּבָה' צו דער אַנדערער. [דהנה] די גמרא זאָגט^{טז}, איין מאָל [שטייט] אַז [מיט] תְּשׁוּבָה איז [נעשין] זְדוּנוֹת פֿשָׁגוֹת, און איין מאָל שטייט [שנעשין זדונות] פֿזְכוּיוֹת. מאַכט די גמרא אַ חילוק צווישן תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה און תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, [אַז דעס] וואָס ס'שטייט [יחזקאל לג, יט] [ובְּשׁוּב רִשָּׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט] וצִדְקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה, מיינט מען תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, [שבו נעשין] זְדוּנוֹת פֿזְכוּיוֹת, און [דעס וואָס ס'שטייט] [הושע יד, ב] שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל [וגו'] פֿי 'כְּשִׁלְתָּ בְּעוֹנֶיךָ' [שזדונות נעשין 'כשגגות'] מיינט מען תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה. דאַרט שטייט אויך סְתָם תְּשׁוּבָה און מ'מיינט תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה.

ס

על כָּל פְּנִים 'דאָס' מיינט ער אויכעט - זעט אויס - אין זוהר הקדוש, סְתָם תְּשׁוּבָה מיינט מען תְּשׁוּבָה מִיִּרְאָה [ובזה קאמר דאינו מועיל על חטא זה], אָבער תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה אַז ס'איז גאַר פֿזְכוּיוֹת, דאָס נוצט אַרדאי' [גם על זה].

סא

ולענין מצב דורינו:

נאָר אָבער [לפי זה] איז דאָךְ נֶפֶל פִּיתָא בְּבִירָא^{טז}, וואו קום מיר אונז [צו דעם], ווי ווייט איז מען פֿון תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה. [שהרי] די תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה איז דאָךְ אַ זאָךְ וואָס ס'איז גאַר חוץ לְדַרְךָ הַטֵּבַע^{מח}, דאָס קאָן נאָר צוקומען אַ איד וואָס ער איז טאַקע אויסגעהאַרעוועט, ער מיינט גאַרנישט זיך, נאָר פֿאַרן בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים, מיט דִּבְקוּת און אַהֲבָה צו הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רחוק מדבר עבירה מעיקרא [שהיה רחוק כל ימיו מן העבירה, דהיינו צדיק מעיקרו]. ומאי קרוב, שהיה קרוב לדבר עבירה ונתרחק ממנו השתא.

^{טז} בגמרא יומא (יפ:): אמר ריש לקיש, גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כשגגות, שנאמר שובה ישׂרָאֵל עד ה' אֱלֹהֶיךָ פֿי שְׁלֵתָ בְּעוֹנֶיךָ וכו'. איני, והאמר ריש לקיש גדולה תשובה שזדונות נעשות לו כזכיות, שנאמר [יחזקאל לג, יט] וְבִשׁוּב רִשָּׁע מִרְשָׁעוֹ וְעָשָׂה מִשְׁפָּט וצִדְקָה עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה [ועליהם הוא יחיה על כל מה שעשה, ואף על העבירות]. לא קשיא, כאן מאהבה, כאן מיראה. אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן, גדולה תשובה שמארכת שנותיו של אדם שנאמר וְבִשׁוּב רִשָּׁע מִרְשָׁעוֹ הוּא יִחְיֶה.

^{טז} לשון הגמרא בברכות (ברכות נז, ג). נֶפֶל 'פִּיתָא' בְּבִירָא וְלֹא מִשְׁתַּכַּח, ופירושו שנפל הלחם לבור ואינו בנמצא. ובשבת (יט:): הביא רש"י הגירסא נפל 'פִּיתָא' בבירא, ופירש נפל רפואת הפּוֹאָה בבור. והכוונה שנאבד ממנו דבר שהיה לו. - והכוונה לענינינו, דאף לפי התירוץ דתשובה מאהבה מועיל, אכתי יוקשה היכן מצאנו ידונו ורגליו לבוא לידי כך, ומה יהיה התקון לנו.

^{מח} וכמו שהאריך רבינו בענין זה בס"ג האינו שבת שובה תשכ"ז (נדפס בלשון"ק בדברי יואל לשבת שובה אות כה, ד"ה נחזור, ד"ה עכ"פ), וכן האריך בזה בס"ג האינו שבת שובה תשכ"א, ועיין שם באורך.

ואָבער) אַז מ'מיינט 'זיך', אפילו (נאָר פאַר) יראַת הַעוֹנֶשׁ, איז דאָך שוין נישט קיין תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה.

איז דאָך זייער (ווייניג), זְעִירִין אַינן (שיכולין לזכות לזה, וכבר אמרו (סוכה מה:)) רִאֲיִתִי בְּנֵי עֲלִיָּה וְהֵן מוֹעֲטִין, ווער קאָן 'צוקומען' אפילו דערצו.
האַט מען דאָך ווייטער נישט פאַרענטפערט (מה נעשה אנן יתמי דיתמי).

סב

נאָר אָבער, דער זיידע זכרונו לברכה אין ישמח משה^ט טוט אויף, אַז דעס וואָס ס'איז אַ חילוק פון תְּשׁוּבָה מִירָאָה און תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה, דאָס איז נאָר תְּשׁוּבָה דִּיחֵיד. אָבער תְּשׁוּבַת הַרְבִּים, אָפִּילוֹ ס'איז נאָר מִירָאָה, נעמט מען עס אָן (למעלה) ווי תְּשׁוּבָה מֵאַהֲבָה.

סג

און אַז דער זיידע זכרונו לברכה זאָגט אַזוי, מִסְתַּמָּא האָט מען אַזוי גע'פּס'ק'נט 'בְּשָׂמִים'.

^ט בישמח משה פרשת האזינו: והנה מורי רבותי, העיקר תשובה 'בלב', החרטה והעזיבת החטא, שיעיד עלינו באמת מי שאמר והיה העולם שלא נשוב עוד כל אחד למעשיו הרעים הידועים לו. והנה תשובת הרבים אין לשער ולהעריך, שכל מה שיוכל ליחיד לתקן בעידן ערניים וזמן זמנים טובא, יוכלו הרבים לתקן ברע אחד, כי קל כביר לא ימאס (איוב לו, ה. ע"י ברכות ח, ט), וְאָל בִּי עֲשֶׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיא. ○ ועל פי זה ביארחי הפסוק (תהלים סב, י) אִךְ הִבֵּל בְּנֵי אָדָם קִזְּב בְּנֵי אִישׁ בְּמֵאזְנִים לְעֻלּוֹת הַמָּה מִהֶבֶל יָחַד, וגם הפסוק (איוב יד, ד) מִי יִתֵּן טְהוֹר מִטְּמֵא לֹא אֶחָד. כי ידוע אמרם (אבות ד, יא) כל העושה עבירה 'קונה' לו קטיגור אחד, וכבר פירשו כמו 'קנה' שמים וארץ (לך יד, יט), רצה לומר שמהעבירה 'נברא' משחית ומזיק, והוא הקטיגור. והנה בעת תשובה שלימה דהוא תשובה מֵאַהֲבָה, זדונות נעשו לו כזכיות, כמו שידוע אמרם ז"ל בגמרא מסכת יומא (פג:): לא קשיא כאן מאהבה כאן קדושים, וכבר פירשו זדונות נעשו לו כזכיות, היינו דאלו אשר נבראו, נתעלו אל הקדושה, ונעשו מלאכים קדושים, כמו ממצות. ○ והנה כתיב אָרְפָא מְשׁוּבְתָם אֲהָבָם נְדָבָה, ובתשובת הרבים מדבר, דהא כתיב הכל לשון רבים. ויש לדרקדק דמה הוא אָרְפָא מְשׁוּבְתָם, וכי משובתם נרפא, 'הם' נרפאים ממשובתם. ועוד מה זה אֲהָבָם נְדָבָה, ואין נמשך לכאן. והנראה לי בזה, דהא יש להבין איך מזדונות נעשו זכיות, הלא די לפטור בלא כלום, ולמה עוד יהיה חוטא נשכר. אבל נראה לי הדנה ה' צִלְף כתיב (תהלים קכא, ה), ופירשו שהצל עושה כל מה שהאדם עושה, כך כביכול עושה מה שהאדם עושה, במדה שהאדם מודד כך מודדין לו (גמליה יב:), אם הוא אוהב השמ"ת, השמ"ת אוהבו. ועל פי זה תבין, כי בזמן שעובד מאהבה ואוהב את השמ"ת בכל לב ובכל נפש, אם כן השמ"ת אוהבו אהבה עזה, ומראה לנגדו פניו שוחקות כדרך אוהב לאהוב. והנה כתיב (משלי טז, טו) בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים, אם כן אז נמשך חיות רוחניות ממקור החיות, ובו נעשו מלאכים קדושים, כי נמשך להם חיות ממקור הקדושה, והבן זה כי הוא נכון ואמת בס"ד. והנה מדריגה זו של תשובה מֵאַהֲבָה, לאו כל אדם זוכה לה, והוא קושי המציאות, וסתם תשובה הוא מִירָאָה. והנה לפי שורת הדין, השב מאהבה, מגיע לו במדה כנגד מדה שיאהבנו הבורא יתברך, ועל ידי זה הזדונות נעשו לו כזכיות. מה שאין כן השב מיראה, אין מגיע לו אהבה זו בדין, ולכן אין הזדונות נעשו זכיות. והנה רבים ששבו, הוא כמעט מן הנמנע שישובו כולם מאהבה, דלזה צריך אור שֶׁכֵּל רַב, ואי אפשר שיהיו כולם במדרגה זו, ומסתמא תשובת רבים הוא מיראה. והנה נחזי אנו, דבעושה תשובה מיראה לא נרפא העבירה, רק הוא נרפא מן העבירה, דהזדון נעשה שוגג, ואינו נענש על הזדון, וגם העבירה נעשה גוף מת בלא חיות כנודע, אבל לא 'נרפא'. אבל בעושה תשובה מאהבה, הרי נרפא העבירה, כי הזדון נעשה זכות, והרע נעשה טוב. והיינו ואמרו ית' בתשובת הרבים, אָרְפָא מְשׁוּבְתָם דייקא, כי נעשו זכיות, ואף ששבים רק מיראה ואינם מגיעים אהבת הבורא מן הדין לעשות הזדונות כזכיות כנ"ל, מכל מקום אֲהָבָם נְדָבָה' אף שאין מגיע להם, כי נפיש זכותיה דרבים, והוא נכון בס"ד. ○ היוצא מזה דבעת תשובת הרבים מעלין הזדונות לזכיות. והנה ידוע דתשרי הוא מזל מאזנים, וגם אז שוקלין במאזנים הזדונות והזכיות, ואז הוא זמן התשובה. וזה הוא ביאור הפסוק, אִךְ הִבֵּל בְּנֵי אָדָם קִזְּב בְּנֵי אִישׁ, דהיינו דבכל השנה הולכים רק בהבל ובכזב, בְּמֵאזְנִים, רצה לומר בתשרי שהוא מזל מאזנים, או בשעה ששוקלין במאזנים, לעלות המה מהבל, רצה לומר שאז צריכין לעלות המה מהבל, רצ"ל אשר נעשו מִהֶבֶל צריכין לְעֻלּוֹת אל הקדושה, יחד, רצה לומר לזה צריכין להיות 'יחד' בציבור, כי אין היחיד יכול לעשות זאת, והוא נכון בס"ד וכו'. ○ וזה פירוש הפסוק מי יתן טְהוֹר מִטְּמֵא, שהזדון נעשה זכות, והמשפתי עשה מלאך טהור, לא אָחָד, אין היחיד יכול לעשות זאת, רק בציבור, וגם אז נכון בס"ד.

ער האָט דאָך נישט געזאָגט חס ושלום אַ דָבָר בְּטָל.¹

סד

זאָגט ער אַזוי, (דזהו המבואר בפסוק אָרְפָא מְשׁוּבְתָם) אֲהֵבֶם נְדָבָה (הושע יד, ה), הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גיט צי בְּנִדְבָה, די בְּחִינַת אֲהָבָה. אַזוי זאָגט ער אין פֶּרֶשֶׁת הַאֲזִינוּ, אין ישמח משה.

סה

ממילא איז דאָך אַ מְצִיאֹת, [אז] ווען אידן קומען זיך צונעזאם, קען זיין [תְּשׁוּבַת הַרְבִּים המכפר גם על חטא זה, שהרין] כָּל בִּי עֲשֶׂרָה שְׁכִינָתָא שְׂרִיא (סנהדרין לט.), און הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא איז זיך מְרַחֵם, און ער איז מְקַבֵּל די תְּשׁוּבָה.

סו

ממילא קאָן מען פֶּאַרשטיין, איבערדעם קאָן זיין לגבי דעם חטא. איבערדעם איז הַיָּמִים הָאֵלֶּה זענען זְמַנִּים מְסוּגָלִים, אַז אידן זאָלן זיך צוזאַמקומען אין די בְּתֵי כְּנִסוֹת און אין די בְּתֵי מִדְרָשׁוֹת, מיט תְּפִלוֹת וְתַחֲנוּנִים, מיט דְּבוּרִים פֶּאַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מיט 'תְּשׁוּבַת הַרְבִּים'.

אולי יָחוּס, [אז] דער בּוֹרָא כָּל עוֹלָמִים זאָל זיך מְרַחֵם זיין, און זאָל מְקַבֵּל זיין תְּשׁוּבַת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל. מ'זאָל נישט זיין חֲלִילָה פֿון די וואָס אַיִן מְכַנְסִין אוֹתוֹ בְּמַחְצָתוֹ שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.²

[כין] בעוונתו הרבים, זְעִירִין אֵינּוֹן וואָס זענען נישט אַרײַנגעפֿאַלן [בחטא זה], אין דעם דור. אין דעם שְׁפִלוֹת הַדּוֹר, אין די גרויסע ביטערע נְסִיווֹת.

סז

אַזוי ווי מ'רופט עס אָן, אין די ספרים הקדושים³ ווערט אָנגערופֿן, דער חטא ווערט אָנגערופֿן חטא הַיְדוּע.

נאָר בעוונותינו הרבים ס'איז שוין נישט קיין חטא 'הַיְדוּע', [שהרין] מ'ווייסט שוין גאָרנישט ווי ווייט מ'איז אַיינגעטינקן! מ'שפּירט שוין גאָרנישט!

בעוונותינו הרבים, מ'קאָן זיין 'פּוֹל', מְלֹא פֿון די חטאת נְעוּרִים, און מ'זאָגט שְׁלוֹם לִי!⁴ און מ'איז ביי זיך גאָר 'שׂיין' נאָך אויכעט! מ'קאָן זיין ביי זיך גאָר 'שׂיין'!

¹ ועיין בויואל משה (ב, קט): וכתב ק"ו הישמח משה זה"ה בהפטרה לפרשת ראה, על הכתוב וְכָל בְּנֵיךָ לְמוֹדֵי ה', וזלה"ק באמצע דבריו, כי אם אמנם מעלת האדם הוא שהוא בעל בחירה, בוחר במה שירצה, אבל המעלה הגדולה שיביא את עצמו בבחירתו לגדר שיצא כמעט מן הבחירה, ולא ירצה כי אם רצונו ית"ש. ומזה יגיע למדרגה יותר גדולה, דהיינו שיהיה דבוק כל כך באלקים, עד שיורנו השני"ת בדרך יבחר, ולא ידבר כי אם ברצון השני"ת, מה שישים אלקים בפיו, ולא יתנועע כי אם ברצון השני"ת. ודבר זה עמוק מאוד, עכ"ל הק'. ומקובלני מבית אבותי, שק"ו זה"ה אמר זה על עצמו, שלא עשה שום תנועה עד שנאמר לו מן השמים לעשותו. וידענו כמה מעשיות מענינים שהיה משתוקק לעשותם, אלא שלא עשאם עבור שלא נתגלה לו מן השמים לעשותם.

² כמבואר בגמרא נדה (ג:): אמר רבי אמי, כל המביא עצמו לידי הרהור, אין מכניסין אותו במחיצתו של הקדוש ברוך הוא, כתיב הכא (וישב לח, ט) וַיֵּרַע בְּעֵינָיו ה' [פירשי"י: אלמא מיקרי רע], וכתביב התם (תהלים ה, ה) כִּי לֹא קָל חֲפֵץ רָשָׁע אֲתָהּ לֹא יִגְרָךְ רָע לֹא יגור עמך רע].

³ ומהם בישמח משה על המועדים (לר"ה אות ו) ובייטב פנים (לר"ג מדרת ויום העשור, אות א ואות טז).

⁴ מלשון הפסוק בפרשת נצבים (כט, יח): וְהִתְבָּרַךְ בְּלִבָּבוֹ לְאֹמֶר שְׁלוֹם יִהְיֶה לִי כִּי בִשְׂרָרוֹת לְבִי אֶלְךָ.

מ'שפירט גאַרנישט !

ווער ווייסט שוין [דען] היינט עד היכן היבֿרים מגיעים, דעם חֶמֶר הַנוֹשֵׂא פֿון דעם חֶטָא.

אַז ס'איז שוין בעונינו הרבים געוואָרן אַ חֶטָא 'שְׂאִין יְדוּע', בעונינו הרבים ס'איז שוין נישט 'ידוע'.

סח

די פריערדיגע רופן עס אָן חֶטָא הידוע, ווייל יעדערער, חֲלִילָה דער וואָס ער איז נִכְשָׁל געוואָרן אין דעם, האָט דאָס פֿל יִמּוֹ געדענקט !

[וכדכתיב] חֶטָאִי נִגְדִי תָּמִיד (תהלים נא, ה).

האָט ער 'אייביג געדענקט', ביי יעדן ענין, ביי יעדן דיבור, ביי יעדער תּפֿלה, און ביי יעדע מצוה, איז געווען נִשְׁבֵּר לְבוֹ בְּקִרְבוֹ !

ער האָט געוואוסט, ער האָט באַשאַפֿן אַזעלעכע ביטערע מזיקים ! וואָס הֵן הַמָּה הֵיוּ בַּעֲוֹנֵינוּ.

סט

בעונינו הרבים, מ'איז [היינט] אין די גרויסע נסיונות.

[און] מ'לעבט אין די מקומות הטמאים, [וואו] דער אַמֶת, יעדע פֿסיעה, יעדער טריט, יעדער שריט, איז אָנגעבינדן מיט נסיונות ! און מ'ווערט נִכְשָׁל.

ע

בעונותינו הרבים, ווער קאָן זיך באַרימען [זא] ער איז נישט נִכְשָׁל געוואָרן, [זא] ער האָט אָפּגעהיטענע אויגן, מיט אָן אָפּגעהיטן האַרץ' פֿון הַהוֹרִים רָעִים, [שעל זה אמרו] [יזמא כט]. הַהוֹרִי עֲבִירָה קָשִׁים מַעֲבִירָה.

ווער קאָן זיך באַרימען אַז מ'איז חֲלִילָה נישט נִכְשָׁל געוואָרן.

מי יאמר זִפְתִּי לְבִי טְהִרְתִּי מִחֶטָאִי¹⁷ (משלי כ, ט).

עא

ס'איז תּסִמֵּר שְׁעֵרוֹת אָנוֹשׁ !

אַז מ'קוקט אַרײַן אין די גמרא, אין זוהר הקדוש, און די אַלֶּע סִפְרֵי אַמֶת.

אַז מ'קוקט אָן וויאזוי מ'זעט אויס.

וויאזוי מ'זעט אויס, 'וואָס' מ'האָט פֿאַר זיך, וואָס מ'האָט פֿאַר זיך לְיוֹם

הַפְּקוּדָה !

וואָס מ'זעט [בספרי אמת] וואָס מ'האָט פֿאַר זיך.

עב

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יִרְחֵם עַל עַמּוֹ.

ס'קומען די טעג פֿון גְּלוּת מִצְרַיִם, [ווען] דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים האָט געהאַלפֿן,

אידן זענען ניצול געוואָרן בְּזִכּוֹתָא דְיוֹסֵף !

¹⁷ ועיין באבן עזרא (משלי סם) על פסוק זה וז"ל: מי זה שיאמר זִפְתִּי לְבִי מעון געוירי, טְהִרְתִּי מחטא ילדותי.

השם יתברך זאל קוקן אונזער שפלות, [און דער] שפלות רוח, אז מ'האט אונז אראפגעשיקט אין דעם דור!

מ'האט אונז איבערגעלאזט ערום ויחף!

מי יגדר גדר ומי יעמוד בפרץ!

ס'איז נישטא ווער ס'זאל זיך אויף אונז אומקוקן! אזוי וויי!

במלא מובן המלה [נתקיים מה שאמרו בגמרא (סוטה מט.) על דור עיקבא דמשיחא] אין לנו על

מי להשען אלא על אבינו שבשמים!

נאר דער בורא כל עולמים!

עג

אמאל איז געווען מנהיגי הדור!

[וואָס] מ'האט זיך אומגעקוקט אויפן דור!

[אָבער היינט] בעונותינו הרבים, אלע צוזאמען זענען בעונותינו הרבים געכאפט

געוואָרן - בעונותינו הרבים - מיט דעות נפסדות, וואָס ס'איז היפף האמונה, [און] מ'קען

זאָגן בעונותינו הרבים מינות און כפירה.

און דאָס ברענגט נעבעך אלע עברות! דאָס ברענגט אלע טומאות! דעס

תערוכות, און דאָס גאנצע.

עד

ישוב הקושיות בפסוק האספו ואגידה לכם

ישוב קושיא י (באופן ראשון)

נאר וואָס'זשע דען, וועל מיר צוקומען צו דעם. קודם [לבאר] וואָס ער האָט

געזאָגט פֿאַר ראובן, איני מקרבך ואיני מרחקך עד שיבוא משה (קושיא י).

עה

במדרש מכנה חטא ראובן שנקרא כעין פגם הברית

[ויש לומר דהנה] דער מדרש¹¹ נעמט אָן ראובן'ס חטא (כבחינת הפגם של עון זה, שאמר לו

יעקב] אתה חטאת במים, [ועל זה נאמר] פָּחוּז כְּמֵיִם. א כבחינת מים, דאָס איז דאָך די ש"ז

חלילה, אזוי זאָגן דאָך דאָרט די מפרשי המדרש¹².

הגם ס'איז דאָך נישט געווען 'דער' עון, ס'איז דאָך נאר געווען בלבד יצועי

אביו¹³. [אָבער] מ'האט דאָך עס אָנגענומען כאילו שככה.

¹¹ בבראשית רבה (צח, ד): פָּחוּז כְּמֵיִם אֵל תוֹתֵר וכו'. רבנן אמרי, אתה חטאת במים, יבא משוי ממים ויקרבך, יחי ראובן ואל ימת.

¹² כן פירשו ביפה תואר, וידי משה.

¹³ וכמבואר בגמרא שבת (נה:): אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה, שנאמר (וישלח לה, כב) וַיִּהְיוּ בְנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, מלמד שכולן שקולים כאחת. אלא מה אני מקיים וַיִּשְׁפַּב אֶת בְּלֵהָה פִּילְגֶשֶׁת אֲבִיו (שם), מלמד שבלבל מצעו של אביו, ומעלה עליו הכתוב כאילו שכב עמה. ○ תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, מוצל אותו זדיק מאותו עון ולא בא מעשה זה לידו, אפשר עתיד זרעו לעמוד על הר עיבל ולומר (תבוא כו, כ) אָרוּר שִׁכְבַּ עִם אִשֶׁת אֲבִיו, ויבא חטא זה לידו, אלא מה אני מקיים וַיִּשְׁפַּב אֶת בְּלֵהָה פִּילְגֶשֶׁת אֲבִיו, עלבון אמו תבע, אמר אם אחות אמי היתה צרה לאמי, שפחת אחות אמי תהא צרה לאמי, עמד ובלבל את מצעה.

על כל פנים האט מען עס אריינגענומען אין דעם גדר, דער פסוק רופט עס אן [אזוי].

עו

והנה התקנה לפנים הברית הוא שיעסוק בתורה, ולהיות דבוק ומקושר בהתורה הק'

און די 'תקנה' פון דעם, איז נאָר די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה !

נאָר די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה !^{נח}

מ'זאָל זיך האַלטן אין די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה !

מ'זאָל זיין מקושר בַּאֲמַת, מ'זאָל נישט אַפּריקן און אַפּרייסן די מַחֲשָׁבָה פּוֹן

די תּוֹרָה הַקְדוּשָׁה ! און פּוֹן דֶּרֶךְ הָאֲמַת !

עז

וזה שאמר לו יעקב איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבּוּא
מִשָּׁה, דהיינו שִׁבּוּא 'כח התורה' בעולם, ואז יהיה לך תקנה

איבערדעם האט ער געזאגט איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבּוּא מִשָּׁה, [דהיינו]

ווען דער כח התורה וועט אראפקומען בעולם.

עח

הקדמה לישוב קושיא י (באופן שני)

ועוד יש לומר, על פי שפירשתי בפ' וישב דברי המדרש
פליאה, הִלְדֵּי אֵינּוּ, וְאֵי אֵנָה אֵינּוּ כִּי אֵי מִמַּעַשֵׁה בְלָהָה

אַבער ס'קען זיין [עוד בביאור זה המדרש, לויט] ווי איך האָב געזאָגט דאָס פּאַריגע

מאָל [אין] פּרשתי וישב^ט [לפרש המדרש פליאה על הפסוק שאמר ראובן] (וישב לו, ל) הִלְדֵּי אֵינּוּ,

וְאֵי אֵנָה אֵינּוּ כִּי, אֵי מִמַּעַשֵׁה בְלָהָה.

עט

וביאתי כי באמת חטא ראובן היה רק בבחינת נורא עֲלִילָה, שסיבבו בן
מן השמים כדי להיות סיבה ליטול הכבודה מראובן וליתנה ליוסף הצדיק

ווייל דער אַמַת, [פאַר] ראובן'ן האט מען צוגעפירט דעם חטא [על דרך נורא עֲלִילָה,

בכדי] ס'זאָל זיין אן עֲלִילָה אָנצוהענגען [א סיבה] אַז מ'זאָל אים צונעמען די כּוֹרָה

[וליתנה ליוסף הצדיק].

אזוי ווי איך האָב דעמאָלטס מאַרין געווען, [דהוא] אזוי ווי מ'געפינט אין מדרש^פ

אַסאַך אַזעלעכע זאַכן, [שעל זה נאמר] נורא עֲלִילָה עַל בְּנֵי אָדָם (תהלים טו, ה).

^{נח} עיין ברמב"ם (איסור"ב כב, כא) וז"ל: גדולה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו
בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה, ובחכמה הוא אומר (משלי ה, יט) אֵילַת אֲהָבִים
וְעֵילַת חַן דִּדְיָהּ יִרְוֶה כָּל עַת בְּאֲהָבָתָהּ תִּשְׁגֶּה תְּמִיד.

^ט בסעודת הודאה כ"א כסלו, מוצ"ש וישב תשי"ז (לשון קדשו קונטרס מג). ועיין זה גם בס"ג האזינו שבת שובה
תשכ"ד.

^פ בתנחומא וישב (סימן ד: ד) ויוסף הורד מצִרְיָמָה (וישב לו, א). זה שאמר הכתוב (תהלים טו, ה) לִכְבוֹתָ חֲזוּ מִפְּעֻלוֹת
אֱלֹקִים 'נורא עֲלִילָה' עַל בְּנֵי אָדָם. אמר רבי יהושע בן קרחה, אף הנוראות שאתה מביא עלינו, בעלילה אַתָּ
מביאין. בא וראה, כשברא הקב"ה את העולם, מיום הראשון ברא מְלֶאכֶת הַמּוֹת. מנין, א"ר ברכיה משום שנאמר
(בראשית א, ב) וַחֲשַׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹמֹם, זה מלאך המות המחשיך פניהם של בריות. ואדם נברא בששי, ועלילה נתלה
בו שהוא הביא את המיתה לעולם, שנאמר (שם ב, יז) כִּי בְיוֹם אֶכְלֶךָ מִמְנוּ מוֹת תָּמוּת. משל למה הדבר דומה, למי
שמבקש לגרש את אשתו, כשבקש לילך לביתו כתב גט, כנס לביתו והגט בידו, מבקש עלילה ליתנו לה, אמר

ב

ונמצא שזה היה לראובן להתנצלות על חטאו, כי היה בזה צורך עבור יוסף הצדיק, ולכן כששב אל הבור וראה כי יוסף איננו, אמר וַאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי בָּא מִמַּעֲשֵׂה בְלָהָה

איבערדעם האָט ער געהאַט אַ התנצלות אויף דעם חטא, אַז [סי'אז ווייל] יוסף הצדיק ברויך זיין פֿכור.

איבערדעם האָט ער געזאָגט הַיְלֵךְ אֵינְנִי, אַז ער האָט געזען [אַז] יוסף הצדיק איז נישטאַ, איז דאָךְ נישטאַ דעם התנצלות, וַאֲנִי אָנֹכִי אֲנִי בָּא מִמַּעֲשֵׂה בְלָהָה, [דהאיך יהיה לי מעתה תירוך והתנצלות על מה שחטאתי במעשה בלהה].

פא

שוב קושיא י (באופן שני)

על כל פנים איז דאָס האַ פֿהאַ תְּלֵיא, ווייל יוסף האָט געברויכט איבערנעמען די פֿכורה, איז ראובן געווען פֿאַרענטפערט אויפן חטא.

פב

והנה אחר כך כשראו שיוסף נעשה מלך ומושל במצרים על כוחות הטומאה, ועל ידי זה הוא שזכו אחר כך לקבלת התורה, או נתגלה מה שיוסף היה ראוי לבחינת בכור וגדולה, לצורך קבלת התורה

און 'ווען' האָט מען דאָס געזען אַז יוסף הצדיק האָט געברויכט צו זיין [הגדול שבהם ובחינת בכור, זה היה בזמן 'קבלת התורה, שאז ראו למפרע] אַז ער האָט געברויכט צו ווערן מְלֶךְ אֵין מְצָרַיִם [און] ממילא האָט ער געברויכט האָבן אַלדינגס [אין די הענט], כדי ער זאָל האָבן דעם כַּח הַמּוֹשֵׁל, און דורכדעם האָט ער מוֹשֵׁל געווען [אויך] אויף טומאת מצרים, און דורכדעם זענען אידן געבליבן ביי די קְדוּשָׁה, איז מען צוגעקומען צו קְבֻלַּת הַתּוֹרָה [וכדלעיל באות לב-לו בשם הוזהר והישמח משה].

פג

ונמצא דאצל קבלת התורה נתגלה היטב ענין ההתנצלות שהיה לראובן אל חטאו, כי היה זה סיבה מן השמים שיותן בחינת הבכורה והגדולה ליוסף הצדיק, כדי שיזכו ישראל לקבלת התורה

ממילא ביי קְבֻלַּת הַתּוֹרָה איז מען געוואָר געוואָרן אַז יוסף הצדיק האָט דאָרט געמוזט זיין, ער האָט געמוזט האָבן די גְדוּלָּה אֵין מְצָרַיִם, ממילא איז ראובן געווען פֿאַרענטפערט אויפן חטא אויך, אַז מ'האָט אים צוגעפירט מן הַשָּׁמַיִם כדי מ'זאָל צונעמען [את הבכורה מראובן, וליתנה ליוסף הצדיק].

לה מזגי לי את הכוס שאשתה, מזגה לו, כיון שנטל הכוס מידה אמר לה הרי זה גיטך, אמרה לו מה פשעי, אמר לה צאי מביתי שמזגת לי כוס פשור, אמרה לו כבר היית יודע שאני יודע למזוג לך כוס פשור, שכתבת הגט והביאתו בידך. אף כך אמר אדם לפני הקב"ה, רבש"ע עד שלא בראת עולמן קודם שני אלפים שנה היתה תורה אצלך אמון, שכך כתיב (משלי ח, ל) וְאֶהְיֶה אֲצִלּוֹ אֲמֹן וְאֶהְיֶה שֶׁשְׁשׁוּעִים יוֹם יוֹם, ב' אלפים שנה, וכתוב בה (חקת יט, יד) זאת התורה אדם כי ימות באהל, אלולי שהתקנת מות לבריות היית כותב בה כך, אלא באת לתלות בי את העלילה, הוי נורא עלילה על בני אדם. ○ וכן אתה מוצא שאמר לו הקב"ה למשה (דברים א, לה) אם יראה איש בקנאים האלה הדור הרע הזה את הארץ הטובה וגו', איש זה משה, דכתיב (בהעלותך ג, י) וְהָאִישׁ מִשֵּׁה עֵינָו, האיש המסויים באנשים וכו'. וכן הוא אומר (שמות ו, א) עֵתָה תִּרְאֶה אֲשֶׁר אֶעֱשֶׂה לְפָרְעָה, במלחמת פרעה אתה רואה ואין אתה רואה במלחמת שלשים ואחד מלכים. וכיון שאמר להם שמעו נא המורים (חקת כ, ט), אמר לו הקב"ה (שם, יב) לִכֵּן לֹא תִבְיֹאוּ אֶת הַקֶּהֱל הַזֶּה, הוי נורא עלילה. ○ וכן הוא אומר ביוסף (וישב לו, ד) וַיִּרְאוּ אֶתְחִיו כִּי אֹתוֹ אָהֶב אֶבְיָהֶם וכו', היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת ידע תדע (לך טו, ג) והביא עלילה לכל דברים אלו, כדי שיאהב יעקב את יוסף וישנאוהו אחיו ומכרו אותו לישמעאלים וירודוהו למצרים, וישמע יעקב שיוסף חי במצרים, וירד עם השבטים וישתעבדו שם. הוי יוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרָיִמָה, אל תקרי 'הורד' אלא 'הוריד' את אביו והשבטים למצרים וכו'. כך הקב"ה היה מבקש לקיים גזירת ידע תדע, והביא עלילה לכל אלו הדברים וירדו למצרים ופרעו את השטר, לכך נאמר יוֹסֵף הוֹרֵד מִצְרָיִמָה, הוי נורא עלילה וגו'. [ועיין בכל ענין זה באורך בדברי רבינו ל. משה ב, יט], ועוד בכמה מקומות בדברי רבינו].

פד

וזה שאמר לו יעקב איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבְא מִשָּׂה, דהיינו זמן קבלת התורה, דאו יתגלה הסיבה על חטאך, ויהיה לך תקנה גמורה להתקרב

איבערדעם האָט ער געזאָגט איני מקרבך ואיני מרחקך עד שִׁבְא מִשָּׂה. ווען מִשָּׂה איז געקומען, אין זמן פון קבלת התורה, האָט זיך 'אַרויסגעשטעלט' אַז דאָס איז געווען אַ הֶכְרַח (מה שחטא ראובן, בכדי) אַז יוֹסֵף הַצַּדִּיק זאָל האָבן די בְּכוֹרָה, (ועל ידי זה יוכלו ישראל לבוא לידי קבלת התורה).

ממילא איז דאָס געווען [רק בכחינת] נוֹרָא עֲלִילָה על בְּנֵי אָדָם, (ומטעם דכתיב) וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה לְיוֹסֵף הַבְּכוֹרָה (דברי הימים א' ה, א). (וואָרן) ס'האָט אַזוי געברויכט צו זײַן, (ווייל) די מַחֲשָׁבָה [של יעקב] איז געווען אויף אים [יוסף], אַזוי זאָגט דאָךְ די גמרא^{סא}.

אַזוי ווי איך האָב שוין דעמאָלטס^ט שוין מאַרײַךְ געווען.

(ממילא) איז דאָס האָ בְּהָא תְּלִיא (קירובו של ראובן, בכיאתו של משה, דהיינו בקבלת התורה).

קמד

המשך דברי התעוררות לימי השוכבי"ם

הַיּוֹצֵא לָנוּ מִזֶּה, לְאָמִיר צוּרִיקֵיין.

דער אָמֵת, אויף דעם חָטָא הַיְדוּע, איז זייער שווער צו טון תְּשׁוּבָה שְׁלִימָה.

נאָר אַזויפיל קאָן מיר זיך פאַרלאָזן, נאָר אויף דעם איינעם, אויף תְּשׁוּבַת הַרְבִּים.

בְּרַבִּים, אידן אינאיינעם, ווען מ'קומט זיך צונעזאם, ביי יעדע תְּפִלָּה, ווען מ'קומט דאווענען צופרי און אויפדערנאָכט, דאָרף מען נישט פאַרגעסן [פון דעם].

מ'זאָל נישט פאַרגעסן פון אָמֵת'דיגע הַרְהוּרֵי תְּשׁוּבָה, אויף דעם חָטָא.

[און] מ'זאָל בעטן זיך ביים באַשעפער מ'זאָל ניצול ווערן אויף ווייטער.

קמה

דער אָמֵת, ברויך מען סײַעֲתָא דְשְׂמִיא מ'זאָל ניצול ווערן.

[כי] בעוּנֵינוּ הרבים איז דאָס שְׁפִלוּת אַזוי גרויס. ס'איז דאָ אַסאַךְ אידן וואָס טוט

זיי אָמֵת'דיג וויי דאָס האַרץ, זיי העטן געוואָלט זיין אָפּגעהיטן פון דעם חָטָא.

קמו

און עקסטערדעם [איז דא אַזעלכע וואָס] מ'נעמט זיך גאַרנישט אינאַכט.

מ'לא די וואָס זיי וויסן שוין גאַרנישט, זענען גאַרנישט בְּכָלֵל יְדִיעָה, איז עס

איבערהויפט נישט קיין חָטָא ה'הַיְדוּע'.

נאָר [אפילו] די וואָס זיי וויסן נאָך, [איז] בעוּנֵינוּ הרבים מ'ווערט געכאַפט דערינען

[נאָך] איידער מ'איז געוואָר געוואָרן, נאָך איידער מ'ווייסט עפעס, [און] מ'ווערט נְכָשֵׁל.

^{סו} בגמרא בבא בתרא (קכג): בעא מיניה ר' חלבו מרבי שמואל בר נחמני, מה ראה יעקב שנטל בכורה מראובן ונתנה ליוסף, מה ראה, ובחללו יצועי אביו כתיב, אלא מה ראה שנתנה ליוסף וכו', אלא ר' יונתן רבך לא כך אמר, ראויה היתה בכורה לצאת מרחל [פירש"י: שתלד רחל את יוסף קודם שתלד לאה את ראובן, דליהוי יוסף ראשית אוננו דיעקב], דכתיב (וישב לו, ב) אלה תלדות יעקב יוסף, אלא שקדמתה לאה ברחמים [בתפלה], ומתוך צניעות שהיתה בה ברחל [לקמיה מפרשו], החזירה הקב"ה לה.

ועיין בוהר הק' (ה"א רכז): [יוסף] ישית ידו על עיניו (ויגש מו, ד), [יוסף] ודאי, דהא הוא בוכרא דהההתרא דלְבָא וכו'. ובגין דידע קודשא בריך הוא טמירא דא, אתבשר ליה ביוסף, דהא כל רחמימתא ביה תליא. [ועיין עוד ביאור הענין באגרא דכלה פרשת פינחס (ע"פ ראובן בכור ישראל)].

קמו

איבערדעם ברויך מען האָבן דעס גרויסע זְהִירוֹת, [הן] פֶּאָר זיך, און [הן] וואָס] מ'דאַרף אַכטונג געבן אויף די קינדער!

יעדער טאַטע איז מחויב [אז ער זאָל] אַ שטרענגע השגחה האָבן אויף זיינע קינדער, פון קליינווייז אויס. [אז] זיי זאָלן נישט חלילה מיטגעריסן ווערן מיטן אַשמת הדור, מיט דעם גרויסן שפלות.

[כי] בעונינו הרבים וואָס דער בעל דְבַר פֶּאָרפירט.

מ'מיינט ס'איז אַ שפיל'עכל, מ'מיינט חלילה ס'איז גאַרנישט. [אָבער] בעונותינו הרבים מ'איז זיך מאַבד דאָס נפֿש! אויף לעולם ועד!

איבערדעם ברויך מען האָבן דעס גרויסע זְהִירוֹת, און די גרויסע שְׁמִירָה, [הן] אויף קינדער, און [הן] אויף זיך אליין.

קמו

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ יְרַחֵם, און זאָל מְקַרֵב זיין לְבָבוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ זאָל מאיר עינים זיין.

הגם מ'האָט נישט גענוג זכותים דערויף, אָבער ס'איז דאָך דאָ גרויס רחמי שְׁמַיִם, וואָס ווייסט מען.

קמו

דער אַמֶת איז, אין די אַלע זאַכן זענען דאָך דאָ באַהאַלטענע זאַכן, וואָס אונז זעמיר נישט משיג.

וויאָזוי דער בּוֹרָא פֿל עולמים איז מְקַרֵב בְּעֲלֵי תְשׁוּבָה [וחותר חתירה לקבל בתשובה], דאָס קאָן מען גאַרנישט משיג זיין.

איז דאָ דְרָכִים [הרבה למקום] וואָס מ'האָט ניטאַמאַל מְגַלָּה געווען, [דרק] הַלְכוֹת וואָס מ'ברויך זיך אויפצופירן, בְּהִכָּרַח הָאֵט מען דאָך געמוזט מְגַלָּה זיין 'אַלעס'. אָבער אין די ענינים [של עולם הבא], איז מען נאָר מְגַלָּה [בדרך כלל].

קנ

אָזוי ווי די גאולה, דער רמב"ם זאָגט²⁰ [אז נאָר] בְּדֶרֶךְ כָּלל ווייסט מען, אָבער פונקטליך וויאָזוי ס'וועט אויסזען [לאחר הגאולה], קען מען נישט וויסן.

[און] אָזוי קאָן מען נישט פונקטליך וויסן וויאָזוי ס'זעט אויס לעולם הבא.

קנא

די זאַכן וואָס זיי שטייען, זענען אַמֶת. אָבער אף על פי כן [יש עוד הרבה דרכים נסתרים מה שלא נתגלה לנו], וויאָזוי אַלעס ווערט דורכגעפירט, און וואָס ס'איז נאָך פֶּאָרְהאַנדן בְּחִינּוֹת, מיט עצות.

²⁰ ברמב"ם מלכים (יב, ב): אמרו חכמים (ברכות לד: וסנהדרין צט.) אין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שיעבוד מלכותו בלבד. יראה מפשוטן של דברי הנביאים, שבתחילת ימות המשיח תהיה מלחמת גוג ומגוג, ושקודם מלחמת גוג ומגוג יעמוד נביא ליישר ישראל ולהכין לבם, שנאמר (מלאכי ג, כג) הנה אֶנְכִי שֹׁלַח לְכֶם אֶת אֱלֹהֵי גּוֹ' וכו'. ויש מן החכמים שאומרים שקודם ביאת המשיח יבא אליהו. וכל אלו הדברים וכיוצא בהן, לא ידע אדם איך יהיו, עד שיהיו, שדברים סתומין הן אצל הנביאים, גם החכמים אין להם קבלה בדברים אלו אלא לפי הכרע הפסוקים, ולפיכך יש להם מחלוקת בדברים אלו, ועל כל פנים אין סידור הויית דברים אלו ולא דקדוקיהן עיקר בדת, ולעולם לא יתעסק אדם בדברי ההגדות ולא יאריך במדרשות האמורים בענינים אלו וכיוצא בהן, ולא ישמם עיקר, שאין מביאין לא לידי יראה ולא לידי אהבה, וכן לא יחשב הקצין, אמרו חכמים (סנהדרין צז:) תפח רוחם של מחשבי הקצים, אלא יחכה ויאמין 'בפֿלל הדבר', כמו שביארנו.

קנב

דער בורא פל עולמים האט אן אוצר הגדול של מתנת הנם, פאר די וואס זענען נישט ראויים³⁰.

דארף מען זיך בעטן צום באשעפער, ער זאל אונז מזה זיין פון דעם אוצר הגדול של מתנת הנם.

השם יתברך יפן ברחמי לעמו³¹.

[ווען] מ'קוקט אן וויאזוי מ'זעט אויס.

קנב

ישוב הקושיות בפסוק ויחי יעקב

מיט דעם וועל מיר צוקומען פארוואס האט ער גראד אנגעהויבן ויחי יעקב 'בארץ מצרים' [דייקא, שעל שנים אלו נאמר] ויחי יעקב (קושיא א).

און [לכאר גם מה שכתב רש"י] משמת יעקב נסתמו עיניהם ולבם, נסתמו מצרת השעבוד (קושיא ב-ד).

קנב

ישוב קושיא ב (באופן ראשון)

מכואר דבכרי חכו"ל רציאת מצרים היה נס יותר גדול משאר הנסים, וכי כמבע לא היה יכול אף עבד לברוח ממצרים בכל אלו השנים, לפי שסבבוהו מצרים בכח הכשפים שלא יוכלו לברוח משם

לעולם איז דאך אזוי.

שטייען שטייט דאך (יתרו יח, א) פי הוציא ה' את ישראל ממצרים, [ופירש"י]³² דעס גרעסטע נס איז געווען [יציאתן ממצרים]. ווארן זיי האבן ארום געמאכט מיט כשפים³³ אז קיין עבד האט נישט געקאנט אנטלויפן פון מצרים.

³⁰ כמכואר בשמות רבה כי תשא (מה, ה-ו): [ויאמר הראני נא את כבודך (תשא לג, יח), נתאוה לעמוד על מתן שכון של צדיקים ושלותן של רשעים וכו'. ויאמר ה' הנה מקום אתי וכו'. וינסתתי את כפי, אמר לו הקב"ה אני מראה לך מתן שכון של צדיקים שאני עתיד ליתן להם באחרית הימים. אמר רב אסי, הסעודה של גן עדן ראו נביאים, ומתן שכון לא ראו, שנאמר (ישעי' סד, א) עין לא ראתה אלקים וזולתך יעשה למחפה לו, וכן דוד אמר (תהלים לא, כ) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך. ○ מה כתיב למעלה (תשא שס, יט), ויאמר אני אעביר כל טובי על פניך, מדת הטוב ומדת הפורענות, ויחנתי את אשר אהן, באותה שעה הראה לו הקב"ה את כל האוצרות של מתן שכון שהן מתוקנין לצדיקים, והוא אומר האוצר הזה של מי הוא, והוא אומר של עושי מצות, והאוצר הזה של מי הוא, של מגדלי יתומים, וכל אוצר ואוצר. ואחר כך ראה אוצר גדול, אמר האוצר הזה של מי הוא, אמר לו מי שיש לו אני נותן לו משכרו, ומי שאין לו, אני עושה לו חנם ונותן לו מזה, שנאמר ויחנתי את אשר אהן, למי שאני מבקש לחון, וכן ויחמתי את אשר ארחם.

ובתנחומא כי תשא (סימן כז): [וישמע יתרו וגו'] את כל אשר עשה [אלקים]. להם, בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם. ומקורו במכילתא (יתרו, פרשה א): פי הוציא ה' את ישראל ממצרים. מגיד ששקולה יציאת מצרים כנגד כל הנסים וגבורות שעה הקב"ה לישראל.

³¹ מלשון קדושת כתר: ממקומו הוא יפן ברחמי לעמו, ויחון עם המיחדים שמו וכו'.

³² ברש"י יתרו (יח, א): [וישמע יתרו וגו'] את כל אשר עשה [אלקים]. להם, בירידת המן ובבאר ובעמלק: כי הוציא ה' וגו'. זו גדולה על כולם.

ומקורו במכילתא (יתרו, פרשה א): פי הוציא ה' את ישראל ממצרים. מגיד ששקולה יציאת מצרים כנגד כל הנסים וגבורות שעה הקב"ה לישראל.

פון מצרים האָט נישט געקאָנט אַנטלויפן קיין עבֿד, [ווייל] ס'איז געווען אַרומגערינגלט מיט קִשָּׁפִים.

קנה

ולפי זה יש לומר דאף בומן שיוסף הצדיק היה חי, ולא יכלו לשעבד בישראל בפועל, מכל מקום כח אלו הכשפים כבר התחילו בימיו תיכף משמת יעקב אבינו

איבערדעם פון ווען אָן די קִשָּׁפִים האָבן זיך אָנגעהויבן [התחיל השעבוד].

[וממילא] קען טאַקע זיין, [דהגם כי כל זמן וואָס] יוסף הצדיק איז געווען אַ מלך האָט מען [טאַקע] נישט געקענט [לשעבדם בפועל], מ'האָט זיי נישט געקענט וויי טון.

קנו

מה שאין כן כל זמן שיעקב אבינו היה חי, הוא ביטל את כח הכשפים ולא היה להם שום שליטה, וכדרך שמצינו בגמרא אצל רבי חנינא

אַבער [לשלוט] איבער די קִשָּׁפִים, איז נאָר געווען איין יעקב אבינו [שהיה לו הכח לבטלם].

[והוא כעין שמצינו אצל רבי חנינא שלא היה מתיירא מן הכשפים באומרן] אין עוד מלבדו כתיב. דַּנְפִישׁ זְכוּתִיהָ¹⁰, [אז] ער האָט מבטל געווען די קִשָּׁפִים.

ולהלן ברש"י שם (ית, ט): [ויחד יתרו על] כל הטובה. טובת המן והבאר, והתורה. ועל כולן אָשר הצילו מיד מצרים, עד עכשיו לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה הארץ מסוגרת, ואלו יצאו ששים רבוא. ומקורו במכילתא (שם): עֵתָה דְרַעְתִּי כִּי גָדוֹל ה' (יתרו שם, יא) וכו'. אמרו, מתחלה לא היה עבד יכול לברוח ממצרים, שהיתה סוגרת ומסוגרת, ועכשיו הוציא ששים רבוא בני אדם ממצרים, לכך נאמר כי גדול ה'.

¹⁰ כמבואר בוהר הק' (ח'ב דף כד: כה): לְכֵן אָמַר לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל אֲנִי ה' וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם (וארא ו, ו). רבי יהודה אָמר, הא' קרא אָפְקָא הוא, דְקָתִיב וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִתַּחַת סְבִלוֹת מִצְרַיִם בְּקִדְמִיתָא, וְלִבְתֵּר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מִעֲבֹדֹתֵם, וְלִבְתֵּר וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, הִנֵּה לִיָּה לְמִימֵר מְעִיקָרָא וְהוֹצֵאתִי אֶתְכֶם. אָלָא עֲקָרָא דְכִלְאָ בְּקִדְמִיתָא, דְבָעָא קוֹדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא לְבִשְׂרָא לֹון בְּשִׁבְחָא דְכִלְאָ בְּקִדְמִיתָא. אָמַר רְבִי יוֹסִי, וְהָא שְׂבַחָא דְכִלְאָ, וְלִקְחִתִּי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהִיִּיתִי לְכֶם לְאֱלֹקִים, וְאָמַר לִיָּה לְבִתְרָא. אָמַר לִיָּה, בְּהַהוּא זְמַנָּא לִית לְהוּ שְׂבַחָא אָלָא יִצְיָאָה. דְחִשְׁבִּי דְלֹא יִפְקִין מִעֲבֹדוֹתֵהוּן לְעֵלְמִין. בְּגִין דְהוּן חֲמָאן תַּמָּן דְכָל אִסְרֵי דְהוּן בִּינְיָהוּ מְקִשְׁרוֹ לֹון בְּקִשְׂרָא דְחִרְשִׁי, וְלֹא יִכְלִין לְנַפְקָא מִבִּינְיָהוּ לְעֵלְמִין. וּבְגִין כֵּךְ, מַה דְבְּרַחֲבִי עֲלֵיָּהוּ מְכִלְא אֲתַבְּשְׁרוּ בֵּיהּ. וּבִילְקוּט רֵאוּבֵנִי פִרְשַׁת בֵּא (אות מג): עֵשׂו מִצְרַיִם כְּלָבִים שֶׁל זָהָב בְּכִשְׁפִים, שֶׁאִם יָבֵא אֲדָם לְשֶׁם הָיוּ נּוֹבְחִים, וְקוֹלָן הִיָּה הוֹלֵךְ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵהַלֵךְ מ' יוֹם, וּמִשָּׁה שׁוֹתֵקן [בשעת יציאת מצרים], שְׁנֵאמַר (בא יא, ו) וְלִכְלֵךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ קֶלֶב לְשֹׁנוֹ וְכוּ'. מדרש.

ובש"ך על התורה (שמות א, א. ד"ה הבאים): אין עבד יוצא ממצרים, שסתומה בכל מיני כישופים כדי שלא יצא שום אחד מהם. ומה עשו מצרים, היה לה עשרה פתחים, ועשו בכישוף על כל פתח צורה, כמו שתאמר בפתח אחד עשו צורת סוס, ובפתח אחד עשו צורת חמור, ובפתח אחד עשו צורת כלב, וכן בכל פתח עשו צורה מהצורות הנמצאות במדינה וכו', וצורת אדם על הכל, כדי שאם יברח אחד ידעו מאיזה פתח ברח. כי בכישוף עשו שאם יצאו מאיזה פתח שאותה צורה צועקת מיד, וכן אותן הבהמות שהם מאותו המין כולם צועקים, ובוהו ידעו מאיזה פתח ברח וירדפו אחריהם. ועל פי הדיבור יצאו מהפתח של צורת הכלב, לפי שהם יותר מצוים אצל הכל, והם עזי נפש. ולפרסם נסיו ולהודיע נפלאותיו, ולהודיעם שהוא ב"ה שולט על כל הכוחות כולם ואין מי יאמר לו מה תעשה, והכל לו בפרשותו ותחת ידו וברשותו עשו לו מה שעשו, וכל מה שעשו לא הועיל לבטל רצונו יתברך, [לכן] יצאו מפתח של צורת הכלב וגאלם פיהם, שנאמר (בא יא, ז) וְלִכְלֵךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יִחְרָץ קֶלֶב לְשֹׁנוֹ, לְמֵאִישׁ שְׂהִיָּא צוֹרֵר אֲדָם, וְעַד בְּהֵמָה שֶׁהִם שֹׂאֵר צוֹרוֹת. ועל זה נקראת מְצִרַיִם, מלשון מְצוֹר וּמְצוֹק.

¹⁰ כמבואר בגמרא סנהדרין (עו:): אמר רבי יוחנן, למה נקרא שֵׁמֶן קִשָּׁפִים, שמכחישין פמליא של מעלה [פירש"י: כשפים נוטריקון כחש פמליא של מעלה, שעל מי שנגזר לחיות ממתין]. אָיִן עוֹד מְלַבְּדוּ (ואתחנן ד, לה), אמר רבי חנינא אפילו לדבר כשפים [פירש"י: אפילו לדבר כשפים אין בהן כח לפני גזירתו, שאין כח מלבדו]. והיא איתתא דהות קא מהדרא למשקל עפרא מתותי כרעיה דרבי חנינא [ולשונת לו משפנות], אמר לה אי מסתייעת זילי עבידי גאם אָתְּ מַצְלַחַת לְעוֹשׂוֹת לִי מְכַשְׁפוֹת, עֲשִׂין, אָיִן עוֹד מְלַבְּדוּ כְּתִיב [ואם המקום חפץ בי לא תוכלי להרע, ואם תוכלי, מאתו יָצָא וְאִנִּי מִקְבָּלן]. אִינִי, וְהֵאמַר רְבִי יוֹחָנָן, לְמַה נִּקְרָא שֵׁמֶן קִשָּׁפִים, שֶׁמְכַחֲשִׁין פְּמִלִּיא שֶׁל מַעְלָה. שֶׁאִנִּי רְבִי חֲנִינָא דְנִפְשֵׁי זְכוּתִיהּ [וּמְסִירָא נְפְשֵׁיהּ מִשְׁמָא לְאַצְלִיָּה].

קנז

מה שאין כן לאחר פטירת יעקב התחיל מיד כח הכשפים, וכבר ראו זאת בני ישראל ממה שיוסף הוצרך ליטול רשות מפרעה שיוכל לצאת משם לצורך קבורת יעקב

קעז זיין, נאך זיין פטירה האבן זיי שוין געזען דעם 'שעבוד' [מכוחות הכשפים], זיי האבן שוין נישט געקענט ארויס.

[שהרי] זיי האבן שוין געזען, [ווי] מ'האט זיך דאך געמוזט בעטן ביי פּרעה'ן - יוסף הצדיק - מיט פמה תחבולות, אז ס'זאל [קענען] מקרים ווערן דער דיבור פון יעקב אבינו [שאמר ליוסף ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם].

זיי האבן שוין געזען אז מ'מוז זיך אזוי בעטן [לפרעה, שייסכים לזה, כי לא יכלו עוד לצאת משם בלי רשותו].

קנה

המשך ישוב קושיא ב, עם ישוב קושיא ד [באופן ראשון]

ומבואר בגמרא שרק עבור השבועה שנשבע יוסף ליעקב הוא שנתן לו פרעה רשות לצאת, ומתחילה אף אמר לו שישאל על השבועה, אלא שיוסף השיב דאם כן ישאל גם על השבועה שנשבע לפרעה שלא יגלה מה שפרעה אינו מכיר בלשון הקודש [ובזה מובן גם הטעם למה הוצרך יעקב 'להשביעו', ולא היה סני בציווי לחוד, כי היה צורך בזה כדי שיוכל לקיים הציווי]

[וכדחזינו כי יעקב אבינו] ער האט אים [יוסף] געהייסן שווערן [וינשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. ולכאורה] פארוואס האט ער דען געשוואוירן, האט ער אים דען נישט געגלייבט אן א שבועה.

נאר וואס דען, ער האט אנדערש נישט געקאנט פועל'ן [אצל פרעה] ווען נישט [שהיה נשבע ליעקב], - [ווי] ער האט דאך אים געזאגט איתשל אדיך^ט, - ווען נישט די שבועה.

[דעל הפסוק] עלה וקבר את אביך פאשר השביעך [בפרשתן ג, ו], זאגט דאך רש"י^ט [אז] ווען נישט די שבועה העט ער אים טאקע נישט גיווען געלאזט.

נאר וואס דען ער האט אויף אים געהאט א כח, ער העט זיך גיווען שואל געווען אויף דער שבועה וואס ער האט געהאט ער זאל נישט אויסזאגן פון זיין [נישט קענען] לשון קודש, אזוי זאגט דאך די גמרא^ט.

קנט

אבער על כל פנים האבן זיי שוין געזען, זיי האבן שוין געזען אז מ'מוז האבן א שבועה, זיי האבן שוין געזען אז מ'ליגט שוין אינעם גלות, דאס איז גענוג א גרויסער שעבוד.

^ט ברש"י (ג, ו): פאשר השביעך. ואם לא בשביל השבועה, לא הייתי מניחך. אבל ירא לומר עבור על השבועה, שלא יאמר אם כן אעבור על השבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודך על שבעים לשון, ואתה אינך מכיר בו, כדאיתא במסכת סוטה (מובא להלן).

^{טט} בגמרא סוטה (לה, א): אמר רב חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה ליוסף ובלעדיך לא ירים איש את ידו וגו' (מקץ מא, מד), אמרו איצטגניני פרעה, עבד שלקחו רבו בעשרים כסף תמשילוהו עלינו. אמר להן, גנוני מלכות [פירש"י: גונוני מלכות, בחכמה גבורה ויופי] אני רואה בו. אמרו לו אם כן יהא יודע בשבעים לשון, בא גבריאל ולימדו שבעים לשון, לא הוה קגמר, הוסיף לו אות אחת משמו של הקב"ה, ולמד, שנאמר (תהלים פא, ו) ידות כיהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע. ולמחר, כל לישנא דאישתעי פרעה בהדיה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקודש, לא הוה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה אגמריה ולא גמר. אמר ליה אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. כי אמר לו אבי השביעני לאמר [בפרשתן ג, ה], אמר ליה זיל איתשיל אשבועתך [השאל לחכמים שיתירוה לך]. אמר ליה זואיתשילי נמי אדידך. ואף על גב דלא ניחא ליה, אמר ליה (שם, ו) עלה וקבר את אביך פאשר השביעך.

קס

ולדרכינו מיושב גם כן מעם שהועמד הסתימה אצל ענין וְיָחִי יַעֲקֹב, כי בכאן נזכר בפסוקים ענין השבועה שהשביע יעקב ליוסף, אשר מזה הבינו שכבר התחיל השעבוד בענין מה שאין יכולין לצאת עוד מנבול מצרים

איבערדעם הייבט ער אָן [די 'סְתוּמָּה' טאַקע] ביים וְיָחִי יַעֲקֹב, ווייל פון דער פּרָשָׁה אָן [ממה שהוצרך יעקב להשביע את יוסף] האָט מען שוין געזען אַז נאָך יעקב אבינו'ס הַסְתַּלְקוּת [יתגבר כח הכשפים ולא יוכלו עוד לצאת משם].

קסא

ישוב קושיא ב (באופן שני)

ועוד יש לפרש דענין התחלת השעבוד שהזכיר רש"י, הכוונה על שעבוד הנפש תחת הכחות של טומאת מצרים. וזה התחיל מעט מעט, מיד לאחר שנסתלק יעקב אבינו

אָדער אפשר גאָר טאַקע [אפשר לפרש הענין עוד, על דרך] ווי איך האָב אָנגעהויבן פריער [באות מ] [דעיקר שעבוד מצרים היה מה שהיו משוקעים] אין די מ"ט שְׁעָרֵי טוּמְאָה. [און] די מ"ט שְׁעָרֵי טוּמְאָה זענען דאָך אויך נישט געוואָרן 'אויפֿאַמאַל'. נישט אין איין מינוט איז מען אַריינגעקומען אין די מ"ט שְׁעָרִים, [נאָר] דאָס האָט אויך געדויערט יאָרן לאַנג.

[און אזוי] זעט מען דאָך [אַז] אפילו ווען ס'איז [שוין] געווען חרות גמור [משעבוד חומר ולבנים, בשנה האחרונה], אָבער די שְׁעָרֵי טוּמְאָה זענען אויף זיי געלעגן [וכדלעיל שם].

קסב

דאָס איז די זעלבע זאך [בענין התחלת השעבוד שהזכיר כאן רש"י].

[ווען] יעקב אבינו איז נִסְתַּלַּק געוואָרן, האָבן זיי געזען [אַז] די טומאת מִצְרַיִם 'הייבט אָן' שוֹלֵט צו זיין.

[והלא] דער עיקר יִצְיָאת מִצְרַיִם איז דאָך דעס, [אַז] מ'איז אַרויס פון די שְׁעָרֵי טוּמְאָה, ווי מ'זאָגט [ואתחנן ד, כ] 'וַיִּצְיָאנוּ מִכּוּר הַבְּרִזְלָה' מִמִּצְרַיִם^{כז}, [דהיינו] פון די שְׁעָרֵי טוּמְאָה.

קסג

ישוב קושיא ג

ולוה כתב רש"י הלשון נִסְתַּמּוּ 'עֵינֵיהֶם וְלָבָם', דהכוונה על הנסיונות שבשמירת עינים והלב, וכאזהרת הכתוב וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי 'לִבְכֶם' וְאַחֲרֵי 'עֵינֵיכֶם'

[וממילא] איז געווען נִסְתַּמּוּ 'עֵינֵיהֶם וְלָבָם', [ווייל] דאָס האָבן זיי באַלד דערשפירט, [והוא על דרך הכתוב] וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי 'לִבְכֶם' וְאַחֲרֵי 'עֵינֵיכֶם' [שלה טו, לט], דאָרט הייבט זיך עס אָן [בהלב והעינים]^{כז}, פלוצים האָט זיך אָנגעהויבן די טומאת מִצְרַיִם.

^פ ופירש רש"י [ואתחנן שם]: הוא כלי שמזקקין בו את הזהב.

^{כז} עיין בזה בשל"ה הק' (מסכת פסחים, פרק תורה אור אות יג. ועוד בכ"מ). ועיין בילקוט ראובני (ערכים, ערך מצרים, אות כג) וז"ל: ענין גלות מצרים וכו' כי נתקלקלו הדורות וכו' ואח"כ רצה הקב"ה לטהר הקדושה ולקבל ניצוצות הקדושה, והנסיס כסף הנקי תוך כור הברזל, עבודת מצרים, תוקף הקליפות, ושם נתקבצו כל הניצוצות אל רוב הכסף הנקי, ולכן שם נתגלגלו כל הדורות וכו' עד שיצא הכסף צרוף ונקי מכל סיג, שש מאות אלף וכו'. פרדס דף פ"ג ע"ד.

^{כז} וכמבואר ברש"י פ' שלה (טו, לט): וְלֹא תִתּוּרוּ אַחֲרֵי לִבְכֶם [ואחרי עיניכם]. כמו מתור הארץ [שלה יג, כה]. 'הלב והעינים' הם מרגלים לגוף ומסרסרים לו את העבירות, העין רואה, והלב חומד, והגוף עושה את העבירות.

קסד

ישוב קושיא א, עם ישוב קושיא ד (באופן שני)

וזה שהוכר הכתוב ו'יחי' יַעֲקֹב אֶפְיָלוּ בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם דייקא, דהוא לרבותא, דכל זמן שיעקב אבינו היה חי, השפיע חיות וקדושה אפילו במצרים, והיינו ענין נטירת הברית הנקרא 'חי', וכן ענין תשובה מאהבה שעליה נאמר הלשון ו'יחי'.

איבערדעם איז געווען ו'יחי' יַעֲקֹב (אפילו בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם).

(והלשון ו'יחי' רומז ווי) די גמרא זאגט דאָךְ^מ [זא] תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה איז דאָךְ הוּא ו'יחי'.

[און] א נוטר ברית הייסט חי"ד.

ס'איז געווען ו'יחי' יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, דער פסוק דערציילט מיר א רבנותא, יַעֲקֹב אָבִינוּ הָאֵט מְשִׁיעַ גְּעוּוֹעַן חַיּוּת, טאַקע 'אין' מִצְרַיִם, אין אַרְץ הַטְּמֵאָה הָאֵט ער מְשִׁיעַ גְּעוּוֹעַן חַיּוּת, איז געווען ו'יחי' יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם.

קסה

ממילא האָט ער [יעקב] געוויזן אַ דְּרָךְ פֿון תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, [און] פֿון דעם האָבן זיי שוין געזען וואָס ס'קומט נאָךְ [שיבואו עוד נסיונות בחטאים כאלו, שיצטרכו לעשות עליהם תשובה מאהבה בכדי לכפרם].

קסו

אבל מקודם לזה בארין כנען, לא הוצרכו כל כך להשפעה מיוחדת על ענין זה, כי היו כל זרע האבות כולם קדושים

פריער [בארץ כנען] האָט מען דאָס נישט געברויכט [ללמדם דרך תשובה מאהבה. שהרין די הייליגע שְׁבָטִים האָבן נישט געהאַט אַזעלעכע חֲטָאִים [שאין מתכפרין בתשובה מיראה לחוד] [עיין לעיל באות נט-ס].

און די אַלע הנֶפֶשׁ אֲשֶׁר עָשׂוּ בְּחַרְוֹן (לך יב, ה) [שהם הגרים שגייירו האבות], זענען דאָךְ ממילא געבליבן [בארץ ישראל] זיי זענען נישט געגאַנגען [קין מצרים]^ב.

קסז

מה שאין כן בארץ מצרים כבר הוצרך יעקב להכין כוח התשובה עבור הנסיונות שעמדו להם במצרים. ולזה

גם כן הועמד הסתימה רוקא כאן אצל ו'יחי' יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, שבלשון זה נרמז ענין הנסיונות שבארץ מצרים

און דאָ [בארץ מצרים] האָט ער געזען אַז ס'קומט אַרויס דער פֿלֶל יִשְׂרָאֵל, און מ'וועט זיין אָנגעוויזן אינעם פֿחַ תְּשׁוּבָה (של תשובה 'מאהבה'). איבערדעם ווען יַעֲקֹב אָבִינוּ איז געקומען קיין מִצְרַיִם, איז געווען ו'יחי' יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם, ווי די גמרא רופט עס אָן^מ [דלשון חין] דאָס הייסט תְּשׁוּבָה מֵאֲהָבָה, [שעל זה נאמר לשון] ו'יחי'.

איז געווען ו'יחי' יַעֲקֹב [על דרך האמור, וממילא מזה גופא] האָבן זיי שוין געזען וואָס ס'קומט נאָךְ [ולכן הועמד הסתומה כאן אצל הפסוק ו'יחי' יַעֲקֹב].

²² עיין בפרקי דרבי אליעזר (פרק כט): רבי יוחנן אומר, כל הגוים הבאים לישראל, נמולין בטובתם וברצונם וביראת שמים הם נמולים, ואף על פי כן אין מאמינין בגר עד שבעה דורות, שלא המיר למוצאיהם. אבל עבדים נמולים בטובתם ושלא בטובתם, ואין אמונה בעבדים. כך כל העבדים שנמולו עם אברהם אבינו לא נתקיימו לא הם ולא זרעם בישראל.

ועיין עוד באלשיך הק' (סוף פרשת נח, ובפרשת וירא עה"פ כי ידעתיו). ועיין מה שהאריך רבינו בזה במסיבה מוצ"ש וישב תשט"ו (לשון קדשו קונטרס רס, מן אות יב), ועוד בכ"מ.

קסח

עוד דברי התעוררות לימי השוכבי"ם

ובו הקדמה ליישוב קושיא ד (באופן שלישי)

בביאור הפסוק: **כִּרְפָאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם**

איבערדעם קאָן זיין, [לויט] ווי כ'האַב פריער אַנגענהויבן (באות סז, ואות קמה) אַז מ'ווייסט גאַרנישט וויאַזוי מ'זעט אויס.

קסט

[לפי זה יבואר וואָס] דער פסוק זאָגט אין הושע (ו, א): **כִּרְפָאֵי לְיִשְׂרָאֵל, וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוֹת שְׁמֵרוֹן.**

[און] די מפרשים פלאָגן זיך^ע [לפרש] וואָס דער פֿשט איז, [ופירשו] אַז דער פֿשט איז [אז] הקדוש ברוך הוא זאָגט, ער וויל זיין רפאי לְיִשְׂרָאֵל, און ס'שטייען פאַר די אויגן די עוונות, און זיי לאָזן נישט.

קע

[אמנם לדרכינו] קען זיין דער פֿשט, ס'איז נאָך עפעס אַנדערש אויך מרומז אין דעם **כִּרְפָאֵי לְיִשְׂרָאֵל וְנִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם**.

קעא

וואָרן דער אָמת, אַז מ'איז משוקע אין חטא, איז מען גאַרנישט קיין מבין אויף זיך, מ'ווייסט גאַרנישט.

אַזוי ווי איך האָב פריער געזאָגט (שם) [אז] ס'איז שוין נישט קיין חטא הידוע, מ'ווייסט גאַרנישט וויאַזוי מ'זעט אויס.

בעוויינין הרבים מ'איז משוקע בַּחטא, [און] מ'ווייסט גאַרנישט ווי ווייט מ'איז משוקע, ווי ווייט מ'ברויך רחמי שמים.

הן יעדער ביי זיך בַּפֿרטיות, וויאַזוי מ'איז פיל [מיט] עוונות ופֿשעים, מִכֶּף רָגֵל וְעַד ראש, און מ'איז גאַרנישט קיין מבין אויף זיך, מ'ווייסט נישט וואו מ'האַלט.

הן אין פֿלליות, דעס ביטערע סמיות עינים, די אויגן זענען פאַרשמירט, בעוונותינו הרבים מ'זעט נישט דעם אָמת. דעס ביטערע סמיות עינים, [וואָס] מ'ווייסט נישט וואו מ'האַלט.

קעב

ווי זיי זאָגן דאָך אַ מְשָל, אַזוי ווי רבי פייבוש'ל זבאָריז'ער ברענגט דעם מְשָל אין [ספר] דרך אמת^ע.

^ע ברשי הושע (שם): **כִּרְפָאֵי לְיִשְׂרָאֵל**. כשאני חפץ להושיעם ולרפאות, עוונותם נגלו לפני. ובאבן עזרא שם: **כִּרְפָאֵי**. בעבור שאמרו (ו, א) פֿי הוא טָרַךְ וַיִּרְפָּאֵנוּ, אמר כאשר ארצה לרפאם, עמד לפני רשעים בלבם, שלא עובדו עד עתה.

ובמצודות דוד שם: **כִּרְפָאֵי**. כאשר עלה בלבי לרפאות את ישראל מחלי צרתם, אַז נִגְלָה עֲוֹן אֶפְרַיִם וְרַעוֹת שְׁמֵרוֹן אשר פעלו שקר, רצה לומר מיד בא העון ומקטרג עליהם.

^ע והוא ספר יושר דברי אמת (שהיה נקרא בדפוסים הקודמים דרך אמת), וז"ל שם (באות א-ב): כי בעוה"ר בדור הזה גבר עון הקנאה ושנאה שבא מגבהות הלב, אשר באמת אם יהיו כל הימים דיו וכו' אין מספיקים לכתוב חללה של רשות כמו שאמרו רז"ל (שבת יא), ולדעתי רמזו לגבהות הלב, שנוטה האדם למלוך על מי שתחתיו במדרגה, כי רשות לשון מלכות כנודע. וענין מחשבות הגבהות לא יספיקו פיות האדם כל ימיו לדבר בהם, כי עמוק עמוק

אז מ'פֿאַרט אויף אַ באַרג, אויבן גייט מען שוין [גרָאַד, און אז] ס'איז גראָד מעגסטו זאָגן ער איז אויף אַ באַרג, [און] ער וועט נישט גלייבן.

[נאָר] אז ער הייבט אָן אַביסל אַראָפּצוקריכן פונעם באַרג, ווערט ער געוואָר אז ער איז 'געווען' אויף אַ באַרג.

ווייל ווילאנג מ'גייט אויפן באַרג, ווייסט מען גאָרנישט. אז מ'האַט פֿאַרשלאָפֿן ווען מ'איז אַריפגעגאַנגען, ווייסט מען גאָרנישט אז מ'איז דאָרטן.

קעג

ער זאָגט עס אַקעגן גאָות [אז] ס'איז אַזוי.

אַבער בעווייני הרבים ס'איז ביי אַלע קְטָאִים אַזוי.

אז מ'ווערט אַריינגעכאַפט דערניצען, מ'ווערט געכאַפט, איז דאָ דאָרט אַ סְמִיּוּת עינים, מ'ווייסט גאָרנישט וואו מ'האַלט, מ'ווייסט גאָרנישט אז מ'האַט געזינדיגט.

בעווייני הרבים מ'שפירט גאָרנישט וויאָזוי מ'זעט אויס.

[און ווי ווייט] מ'דאַרף האָבן רַחֲמֵי שְׁמַיִם, [אז] דער בּוֹרָא פֿל עוֹלָמִים זאָל מאַיר

עינים זיין, אז מ'זאָל זיך אינאַכט נעמען, מ'זאָל וויסן וויאָזוי מ'האַלט.

קער

איבערדעם זאָגט מען [פֿרפֿאַי לִישְׁרָאֵל וגו'].

[ווייל] 'ווען דען' הייבט מען אָן געוואָר צו ווערן [עומק החטאים], ווען מ'הייבט זיך אָן אַביסל צו היילן פון די קְטָאִים, ווען מ'הייבט אָן אַביסל אויסגעהיילט צו ווערן, מ'הייבט זיך אָן אַביסל צו פֿאַררעכטן, מ'הייבט זיך אָן אַביסל בעסער צו פירן, [דעמאָלט] נעמט מען זיך אינאַכט אז מ'איז 'געווען', אז מ'איז מַלְא עֲוֹנוֹת וּפְשָׁעִים.

דעס זאָגט דער פּסוק, פֿרפֿאַי לִישְׁרָאֵל, אז איך וועל זיי אָנהייבן צו היילן,

דעמאָלטס וְנִגְלָה עֵינֵי אֶפְרַיִם, דעמאָלטס וועט [פֿאַר זיי] נִתְגַּלָּה ווערן עֵינֵי אֶפְרַיִם.

הוא מאד למי שרוצה לחפש אחריו לסלק, ולזכות אחר כך למדת השפלות הלב בלב שלם, על זה אמרו חז"ל (עבודה זרה כ:) ענוה גדולה מכולן וכו'. ◦ ואמנם באמת ובאמונה, מי שלומד היטב בספרי מוסר, וזכה לשמוע מפי קדושי עליון החכמים השלימים באמת, ויש לו מוח בקדקדו, ולב חרד לעבודת השי"ת לאמתו, לא לרמות את עצמו ולהשטות את עצמו, אמיחת ענין זה ברמו נמרץ ובקיצור גדול הוא זה, כי באמת האדם מוטבע על זה ונולד בזה שיגבה לבו, כמו שאמרו חז"ל (שמות רבה כג, יג. ועי' חגיגה יג.) ארבעה מיני גאים בעולם, ואדם מתגאה על כולם, וזה מצד קליפת נפש הרע שנתערבה בו. ◦ והשי"ת הזמין לי מִשָּׁל אָמֶת על זה, אדם נוסע בדרך בעגלה וישן, ונוסע עמו בעל העגלה על הר אחד גבוה, ואחר כך כשהוא בא על ההר וואו הדרך ישר, כי כבר עבר הזקיפה והשפוע, ואחר כך אם נתעורר האדם הישן ואומרים לו שהוא על ההר, אינו מאמין, מפני שאינו רואה שום סימן, כי אילו ראה בראשונה השיפוע שנסע ועלה עליו ידע, אבל כעת הוא שוה אליו, מהיכי תיתי לו לומר שהוא בהר. ואך יתוודע לו אחר כך, כשירד מן ההר בשפוע השני היורדת מן ההר לבקעה, יבחיך שהיה מתחלה בהר. ◦ ובאמת הגבהות נדמה להר גבוה, ואילו היה האדם מרגיש בעת שלבו מתגדל בקרבו, בודאי היה מבחין זה שיש לו גדלות וגבהות והוא עלה להר, אבל האדם נולד על זה ההר שהוא הגבהות, כמו שאמרו חז"ל (שם) ואדם מתגאה על כולם, ולפיכך דומה לו שאין לו גבהות ואינו בהר כלל, והאיך יבחיך זה, אם לא שירד מן ההר לגמרי להגלי ההר על הבקעה ממש, דהיינו שירגיל את עצמו בכניעה ושפלות בלב ובמעשה, והעיקר בלב, ויתוודע לו האמת. ◦ כי באמת מי שפיתח לו השי"ת עיני הכרתו, רואה שפלותו תמיד, ומתבייש את עצמו תמיד. קל וחומר בחושבו בגדולת יוצר כל מעשי בראשית ב"ה וב"ש, אשר מחמת בושה ממנו הוא כאין נגדו מכל וכל. רק מחמת זוהמת הנחש שמעוור עיני האדם מלהביט אל האמת, ובוהמא זו נולד האדם מחטא אדם הראשון, על ידי זה נדמה לו כל הגבהות בלבבו, ועיני טח מראות תמיד יראה ופחד השי"ת בלבבו, ואינו יודע ואינו מרגיש בגבהות לבו כלל, כי הוא נולד וגדל בזה מעט מעט בכל יום גדול מחבירו. [ועיין עוד שם באורך].

קעה
היוצא מזה לענינינו:

זאָל מען וויסן :

בעונינו הרבים, היצט ווייס מיר נישט וואו מ'האלט מיר.

אַבער מ'האָף מיר דעך דאָך [אז] מ'זאָל מיר זוכה זיין [צו] ביאת המשיח.

מ'זאָל מיר זוכה זיין אַקעגן צו גיין משיח'ן, בַּקבוץ נְדָחֵי יִשְׂרָאֵל.

[און אז] מ'זאָל מיר חֲלִילָה נישט נְדָחָה ווערן.

ווייל ס'שטייט דאָךְ^ט חס וְשָׁלוֹם אויף דעם חטא אליין, חֲלִילָה לֹא יִגְרַף רַע (תהלים

ה, ה), [אז] מ'ווערט נְדָחָה פון קְבֻלַּת פְּנֵי הַשְּׂכִינָה.

איבערהויפט, מ'האָב מיר אַמוּנָה שְׁלִימָה אַז דאָס [הגאולה] איז אַ הֶכְרַח.

איבערדעם ווען אונז וועל מיר זוכה זיין, אַז דער אייבירשטער וועט אונז העלפן

מ'וועל מיר זוכה זיין [צו די גאולה שלימה], - ווייל מ'האָף מיר דאָךְ אַזוי, אַז מ'זאָל

חֲלִילָה נישט נְדָחָה ווערן. - אַז מ'וועל מיר זוכה זיין כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל, ווען מ'וועט זען

ווען ס'וועט זיין די רְפוּאָה פון אידישע קינדער, דעמאָלטס וועט זיין וְנִגְלָה עוֹן אֶפְרַיִם.

קעו

[וממילא] וואָס פאַר אַ פְּנִים וועל מיר האָבן דעמאָלטס ! אַז ס'וועט 'ענטדעקט'

ווערן אונזערע מַעֲשִׂים, אונזערע עוֹנוֹת וּפְשָׁעִים, אונזערע חַטָּאִים !

אַז ס'וועט ענטדעקט ווערן וויאַזוי מ'האָב מיר זיך אויפגעפירט !

וואָסערע דַעוֹת !

וואָסערע 'טעג' און וואָסערע 'נעכט' האָב מיר אָפּגעפירט !

וויאַזוי האָט מען אויסגעזען !

וואָסערע מַחְשָׁבוֹת, און וואָסערע דְבוּרִים, און וואָסערע מַעֲשִׂים !

קעו

איבערדעם דאָס וועט זיין, דאָרף מען צו וויסן.

איבערדעם איז דאָס כִּרְפָּאֵי לְיִשְׂרָאֵל [דעמאָלטס איז וְנִגְלָה עוֹן אֶפְרַיִם].

קעה

איבערדעם זאָגט דער פסוק (ישעי' מד, כב) שׁוֹכָה אֵלֵי כִי גְאֻלְתִּיהָ !

מ'האָלט דאָךְ דיך ביים אויסלייזן ! [איז] שׁוֹכָה אֵלֵי !

[ווייל] וואָס אַ פְּנִים וועט מען האָבן [דעמאָלטס, אם לא נשוב עתה בתְּשׁוּבָה].

קעט

דער אייבירשטער זאָל העלפן :

מ'זאָל מיר די זְכִיָּה האָבן, אַז [ווען] מ'וועל מיר אַקעגן גיין מְשִׁיחַ צְדֻקְנוּ, מ'זאָל

^ט ובדברי הזוהר הק' המובא לעיל (בהערה כח ט), ובדברי הגמרא המובא לעיל (בהערה נא).

מיר קענען זאגן אז מ'איז געווען פון די וואָס מ'האָט צוגעהאַלפֿן צו ביאת המשיח!
און נישט חלילה מעכב געווען די גאולה!

קפ

בעונינו הרבים אז מ'קוקט אַרײַן (בספרים הקדושים), מ'זעט אַלץ 'וואָס' ס'איז
מעכב די גאולה. צי האָט מען נישט חלילה אַ חלק אין דעם? !
וויאזוי וועט מען אויסזען דעמאָלטס!

קפא

המשך ישוב הקושיות בפסוק ויחי יעקב

ישוב קושיא ד (באופן שלישי)

אותן שחיו עם יעקב אבינו, הם שהבינו הנסיונות בשמירת 'עניים והלב' בשעבוד הנפש שהתחילה מיד
לאחר שמת יעקב. אבל לא כן הדור שלאחר זה, לא הבינו זאת מיד בתחילה, עד שנתגברו הנסיונות עוד יותר
דעס וואָס ס'איז געווען נסתמו 'עיניהם ולבם' של ישראל מצרת השעבוד. האָט
מען דאָך געמוזט האָבן (ריינע) 'אויגן און הערצער' [אז] מ'זאל דאָס זען.

קפב

און לויט ווי איך האָב פריער געזאָגט (באות קסב-קסה) אז דער פֿשט איז [אויף] די
כוחות הטומאה, דער שעבוד איז געווען די כוחות הטומאה, [אפילו ווען] מ'האָט זיי
נישט געטון גאַרנישט [לשעבדס בגוף], נאָר די כוחות הטומאה [הכבדו עליהם שעבוד
רוחני].

[און צו] דאָס ברויך מען דאָך האָבן 'אויגן און אַ האַרץ' [אז] מ'זאל זען.

קפג

און די וואָס זיי האָבן 'מיטגעלעבט' מיט יעקב אַבינו, די זענען געווען מבינים,
האָבן געוואוסט וואָס קדושה איז, זיי האָבן געוואוסט וואָס טהרה איז, און וואָס
טומאה איז.

און 'די' האָבן געוואוסט, די האָבן אינאכט גענומען ביי יעקב אַבינו'ס הסתלקות,
אז די כוחות הטומאה האָבן זיך אָנגעהויבן מתגבר צו זיין.

קפד

אַבער די וואָס זיי האָבן נישט מיטגעלעבט מיט יעקב אַבינו, זיי האָבן נישט
געזוכט קיין אַמת, די האָבן גאַרנישט געזען, די האָבן דאָס נישט געוואוסט, [און]
ס'איז נישט געווען נסתמו 'עיניהם ולבם' [בשעה שמת יעקב. ואדרבה] ס'האָט זיך זיי
געדאַכט [אז] זיי גייען מיט 'אַפענע אויגן', מיט 'פרייע הערצער'.

זיי זענען געווען 'באָרואיגט'.

קפה

- אַזוי ווי מ'זעט היינט.

ס'איז דאָ אַסאַך וואָס זיי לעבן זיך 'באַרואיגט', זיי זענען 'צופרידן מיט זיך'.
אוי ! מ'איז גאָר נאָך 'צופרידן' מיט דעם מַצב, בעונותינו הרבים. אוי וויי !
אוי ! מיט וואָס קען מען 'צופרידן' זיין ? !
ווי גרויס דאָס שפּלֹת איז, ברוחניות ובגשמיות.

קפו

נאָר מיט איין זאַך [קען מען זיך באַרואיגן], מיט אַ שטיקעלע בַּטְחוֹן אין הַקְדוּשׁ פֿרוּך
הוא.

קפו

אַזויפיל קאָן מען זאָגן :
אַשריננו מה טוב חֲלִיננו.

[זא] מ'גלייב מיר בַּאֲמוּנָה שְׁלִימָה אין בּוֹרֵא כָּל עוֹלָמִים !
און מ'גלייב מיר בַּאֲמוּנָה שְׁלִימָה אין בִּיאַת הַמְּשִׁיחַ, און אלע י"ג עֲקָרִים !
חֲלִילָה מ'איז נישט חס ושלום נְכָשֶׁל געוואָרן [בדעות הכוזבות ועניני מינות השוררים
בדור האחרון]. -

קפח

אַבער על כל פנים [זא] מ'זאָל זיין אַ 'מְבִינ' אויף די פּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה, דאָס איז נאָר
געווען [ביי] די וואָס זיי האָבן 'מיטגעלעבט' [מיט יעקב אבינו].

קפט

ולכן גם כן הועמד הסתימה אצל 'ויחי' יעקב, כי מה שהיה נסתמו 'עיניהם
'ולבם' מצרת השעבוד מיד כשמת יעקב, זה היה רק באותן שחיו עם יעקב

איבערדעם קען זיין.

איבערדעם איז רעכט, [וואָס] די סְתוּמָה שטייט ביי 'ויחי יעקב'.

וואָרן די וואָס זענען נאָר געווען ביים מַת יַעֲקֹב, און זיי זענען נישט געווען
פריער, די וואָס זענען נישט געווען [בחייו], 'די' האָבן דאָס נישט געוואוסט פון דעם
שעבוד.

נאָר די וואָס זיי האָבן מיטגעלעבט מיט יַעֲקֹב אָבינו.

[ולכן] האָט דער פֿסוק דאָס געשטעלט דאָרט, [כדי] ער זאָל 'דאָס' מַרְמֵז זיין, ער
זאָל אונז מוֹדִיעַ זיין אַז 'ווער' איז אַ מְבִינ אויף דעם.

[ווייל] מ'מיינט אַז שעבוד איז נאָר על פִּי גִשְׁמִיּוֹת.

[ולזה הכתוב משמיענו] אַבער דער צֶרֶת הַשְּׁעִבּוּד פון די פּוֹחוֹת הַטּוֹמָאָה [ברוחניות],

דאָס איז נאָר געווען מיטן וַיְחִי יַעֲקֹב.

קצ

ברכת הקודש

איבערדעם דער בורא פל עולמים זאל העלפן, מ'זאל מיר זוכה זיין [צום ויחי יעקב].
 בעונונו הרבים, אונז האלט מיר שוין אין די יארן, מ'האב מיר שוין פארלוירן
 נישט נאר יעקב אבינו, מ'האט פארלוירן אלע ערליכע אידן!
 אלע מנהיגי אמת זענען פעולמות העליונים! און אונז זעמיר באנחות!
 אונז זעמיר אין דעם גרויסן שפלות.
 מ'האב מיר זיך נישט צו וועמען צו קערן, און צו וועמען צו ווענדן!
 [נאר] מ'האב מיר דעם בורא פל עולמים אליין!

מ'זאל מיר נאך זוכה זיין צו די טעג פון ויחי יעקב.
 [ווען] דער אייבירשטער וועט העלפן ביי די גאולה שלימה, וועט דאך יעקב אבינו
 אויפשטיין, ער וועט מיטקומען מיטן מלך המשיח, אזוי ווי ס'שטייט אין ספרים
 הקדושים.¹³

מ'זאל מיר די זכיה האבן מקבל צו זיין פניו המאירים!
 דעס לעכטיגע פנים!

אז מ'וועל מיר זוכה זיין מ'וועל מיר נאך טון תשובה ביז דעמאלטס, קען מען
 נאך אלעס זוכה זיין.

מ'זאל מיר נאך זוכה זיין צו תשובה שלימה במהרה, מ'זאל מיר טון תשובה פארן
 בורא פל עולמים.
 און ס'קומט היצט די טעג פון די ימי השוכבי"ם, מ'זאל מתקן זיין וואס מ'האט
 פארדארבן.

[און] מ'זאל מיר במהרה געהאלפן ווערן מיט א ישועה שלימה ואמתית.
 מ'זאל מיר זוכה זיין צו זען בהתרוםמות קרן התורה וישראל, ובהתגלות כבוד
 שמים עלינו, במהרה בימינו אמן.

¹³ ועיין במדרש תהלים (מזמור יד): יגל יעקב ישמח ישראל (תהלים שם, ז). יגל אברהם ישמח יצחק אין כתיב כאן, אלא יעקב. למה, לפי שיעקב שמח מכל האבות. אמר רבי שמעון בן לקיש, בשעה שישראל חוטאין מרגיש יעקב ממערת המכפלה, שנאמר (הושע ה, ג) כי עתה הונית אפרים נטמא ישראל. וכן לכשתבוא השמחה לישראל שמח יעקב מכל האבות, לפי שהוא מזומן לסעודה, שנאמר (ישעי' מח, יב) שמע אלי יעקב וישראל מקראי, מהו מקוראי, מזומני וכי'. ורב אמר, משל למי שמשיא את בתו, מי שמח, אלא אביה של כלה, שנאמר (ישעי' כט, כב) לכן כה אמר ה' אל בית יעקב. הוי אומר, כשתבוא הגאולה לישראל, יעקב שמח בה מכל האבות, לכן נאמר יגל יעקב ישמח ישראל.

ועוד שם (במזמור גג): מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ה' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל. אמר הקב"ה לישראל, כשלקו הבנים, לקו האבות עמהם, שנאמר (שמואל א' יב, טו) ויהיתה יד ה' בכם ובאבותיכם. ואף כשתנחמו, יתנחמו האבות עמכם. הדא הוא דכתיב מי יתן מציון ישועת ישראל וגו'.
 ובפסיקתא רבתי (פרשה מא): דבר אחר מי יתן וגו' יגל יעקב ישמח ישראל, לא היה צריך לומר אלא יגל אברהם יצחק ויעקב וישמחו ישראל, אלא למה יגל יעקב, לפי שיעקב מצטער כשישראל מצטערים וכשהם בצרה, לפיכך כשתבוא הגאולה לישראל הוא שמח עמהם. יגל יעקב ישמח ישראל, אימתי יגל יעקב, כשישמח ישראל. כשם שדרש ריש לקיש, דבר קשה הוא, כשישראל חוטאים כאן יעקב לוקה במערת המכפלה, לפיכך כשתבוא הגאולה הוא שמח עמהם, יגל יעקב ישמח ישראל.